

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра початкова освіта

Кваліфікаційна робота

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 013 Початкова освіта

на тему:

«ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ STORYTELLING»

Виконала:

студентка II курсу, 61 групи

спеціальності 013

«Початкова освіта»

Чебикіна Ірина Геннадіївна

Науковий керівник:

к. пед. н., доцент

Кміть Олена Володимирівна

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20__ року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри мов та методик їх викладання протокол № _____ від «___» _____ 2022 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. Кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Зміст

ВСУП.....	4
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ STORYTELLING.....	8
1.1 Storytelling як технологія формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів.....	8
1.2 Мета та зміст навчання монологічного мовлення учнів початкових класів на основі Storytelling.....	17
1.3 Психологічні основи навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі Storytelling.....	31
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2	
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING.....	45
2.1 Модель навчання та вправи для формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів на основі технології Storytelling.....	45
2.2 Організація та проведення педагогічного експерименту.....	58
2.3 Методичні рекомендації щодо навчання монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling.....	66
Висновки до розділу 2.....	71
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства вимагає вдосконалення змісту й технологій педагогічної освіти в Україні, пошуку нових шляхів і ресурсів покращення освітньої системи. Вагоме місце в реформуванні сучасної освіти посідає її початкова школа, де закладаються основи загальноосвітньої підготовки школярів. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання спонукає вчителя розвивати мовлення учнів як один із головних чинників у навчально-пізнавальній діяльності молодших школярів та їх самореалізації в соціумі.

Молодший шкільний вік – важливий період формування мовленнєвої діяльності. У дитини проявляється прагнення виокремити своє «Я», висловити власну позицію стосовно інших людей, дістати від них визнання, посівши активне місце в різноманітних соціальних відносинах. Тобто відбувається активне входження дитини в суспільство, опанування його нормами й правилами міжособистісної комунікативної взаємодії.

Актуальність проблеми. Одним із основних напрямів формування особистості дитини молодшого шкільного віку є її залучення до активної мовленнєвої діяльності.

Розвиток мовлення учнів початкових класів є пріоритетним принципом навчання української мови, що зумовлює врахування освітніх інновацій, а також типологічних характеристик суб'єктів освітнього процесу.

Проблема діяльності досліджувалася такими вченими, як Л. Виготський [1], О. Леонтьєв [2], С. Рубінштейн [3] та ін. Ученими визначено структуру діяльності, чинниками якої виступають: мотив, мета, завдання, умови, дія, операції. Серед різних видів людської діяльності вчені (Л. Виготський [1], О. Леонтьєв [2] та ін.)

розрізняють мовленнєву і комунікативну діяльність.

Сьогодні потрібні нові методики, які допоможуть вчителю ефективно організовувати мовленнєву діяльність учнів через впровадження у навчальний процес методів, які дозволяють «говорити і слухати». І таким методом є Storytelling, який зразу ж привернув до себе увагу як ефективний новий риторичний засіб у навчанні мови й мовлення школярів.

У педагогіці Storytelling відомий з кінця XX ст. Найбільш вагомими у цьому напрямку є роботи закордонних науковців D. Armstrong «Managing by Storying Around: A New Method of Leadership» (Керування історіями: новий метод лідерства) [124], K. Egan «Teaching as storytelling» («Навчання як розповідь») та M. Rossiter «Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning» («Оповідання та історії у навчанні та навчанні дорослих») [4]. В Україні дослідженням Storytelling почали займатися не так давно і на даний час ця технологія вважається інновацією в освіті. Вивченням даної проблеми займаються Н. Бондаренко [5], Ю. Маковецька-Гудзь [6], К. Симоненко [7], З. Удич [8] та ін.

Саме тому **метою** нашого дослідження є розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні основи формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling.
2. Відібрати вправи для формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів на основі Storytelling та визначити етапи навчання.
3. Організувати, провести педагогічний експеримент та

проаналізувати його результати.

4. Розробити методичні рекомендації щодо навчання монологічного мовлення молодших школярів за допомогою технології Storytelling.

Об'єкт дослідження – процес навчання монологічного мовлення молодших школярів.

Предмет дослідження – методика формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу за допомогою Storytelling.

Гіпотеза дослідження – процес формування вмінь монологічного мовлення учнів 3 класу буде ефективнішим, якщо в навчальному процесі застосовувати розроблену методику.

Для реалізації поставлених завдань нами застосовувались наступні **методи дослідження**: аналіз наукової, методичної та педагогічної літератури, нормативних документів; спостереження за мовленням учнів на уроках; педагогічний експеримент, який складався з констатувального, формувального та контрольного етапів; методи математичної статистичної обробки; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Наукова новизна полягає в розробленні номенклатури вмінь, створенні вправ для навчання монологічного мовлення учнів початкових класів на основі технології Storytelling, розробленні моделі навчання.

Практична значущість одержаних результатів. Узагальнений теоретичний матеріал та розроблений нами комплекс вправ на основі технології використання Storytelling можуть використовуватися під час навчального процесу у початкових класах для формування вмінь монологічного мовлення.

Апробація результатів дослідження проводилася:

1. IV Всеукраїнський онлайн-форум «Креативні вчителі: стратегії успіху» м. Одеса, 16 червня 2022 р.

2. V Всеукраїнська науково-практична конференція «Інновації в початковій освіті: проблеми перспективи, відповіді на виклики сьогодення м. Полтава, 9-10 червня 2022 р.
3. Наукова конференція «MODERN SCIENCE» Велика Британія, м. Лідс, 16-17 червня 2022 р.

Публікації:

1. Чебикіна І.Г. Сторітеллінг як технологія розвитку монологічного мовлення у початковій школі. Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 09-10 червня 2022 р.) /Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С.109-114.
2. Iryna Chebykina. STORETELLING AS A TECHNOLOGY FOR THE DEVELOPMENT OF MONOLOGICAL SPEECH IN PRIMARY SCHOOL. Збірник наукових матеріалів XXXV Міжнародної інтернет —конференції «MODERN SCIENCE» Велика Британія, м. Лідс, 2022 р. С.157-164.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ STORYTELLING

1.1 Storytelling як технологія формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів

Реформа освіти в Україні направлена не тільки на зміну змісту предметів, що вивчаються, а й на зміну підходів до методики викладання, розширення методичних прийомів викладання, активізацію навчальної діяльності учнів на уроках, наближення тем, що вивчаються, до реального життя.

Нові освітні стандарти в Україні визначають (виділяють) 10 ключових компетентностей, спільними вміннями для яких є вміння читати і розуміти прочитане; вміння висловлювати думку усно і письмово; критично мислити; творити; здатність співпрацювати у команді; здатність логічно обґрунтовувати позицію; вміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; застосовувати емоційний інтелект [28, с.10-12]. З огляду на це, формування монологічного мовлення у молодших школярів є досить актуальною проблемою сьогодення. В Концепції Нової української школи саме вміння висловлювати власну думку, системно мислити, діяти творчо є наскрізними завданнями освітнього процесу.

Формування навичок і вмінь монологічного мовлення відбувається постійно, але особливу роль цьому процесу необхідно приділити тоді, коли людина перебуває на етапі становлення особистості, формування життєвої позиції, отримання знань. А отже, велику роль в процесі формування монологічного мовлення в даний час грають всі освітні організації, і, звичайно, найперше місце в цій низці займає школа.

Важливим є вміння здобувача початкової освіти будувати

висловлювання відповідно до комунікативних завдань, ситуації спілкування, швидке й точне сприймання усного мовлення, оформлення власних усних висловлювань, що базується на вмінні слухати й сприймати усне мовлення [29, с.15].

Сучасне суспільство зацікавлене у формуванні свідомих, активних, креативних громадян, тому вимагає вдосконалення змісту й технологій педагогічної освіти в Україні. Чільне місце в реформуванні сучасної освіти займає її початкова ланка, в якій використання різноманітних освітніх технологій і методів допомагає педагогам підвищити мотивацію учнів, раціонально побудувати навчальний процес. Досягти позитивних результатів педагогічної діяльності можна, використовуючи Storytelling.

Storytelling – це калька з англійської мови (Storytelling), що у перекладі означає «story» – історія, а «telling» – розповідати. Отже, Storytelling – це розповідь історій [9, с. 92]. Storytelling розвиває у дітей старшого дошкільного віку й учнів початкової школи уяву, логіку, мислення та розвиває їх комунікативну компетентність. Через обмін історіями вибудовуються емоційні зв'язки, створюється більш доброзичлива атмосфера між учителем та учнями.

Storytelling був винайдений Д. Армстронгом (D. Armstrong), керівником міжнародної компанії Armstrong International в США. Він написав книгу

«Managing by Storying Around: A New Method of Leadership» [10], де і показав власний досвід використання Storytelling. У своїй праці Девід представив результати власного досвіду, акцентуючи увагу на найкращих способах презентувати ідею, яка ґрунтується на психологічній закономірності: історії незрівнянно кращі, ніж накази, правила чи директиви й легко асоціюється з особистим досвідом.

Проблеми використання Storytelling досліджували Ж. Єрмолаєва, О. Лопухова (як педагогічну техніку), К. Симоненко, З.

Удич (як технологію), Н. Бондаренко, Ю. Маковецька-Гудзь, Н. Скакун (як метод), Г. Гич, А. Сіммонс (як прийом).

На думку К. Симоненко, способами застосування технології Storytelling є складання розповіді за сюжетною картиною, складання оповідань про випадок із власного життя учнів за малюнками, складання розповіді за допомогою послідовно прикріплених ілюстрацій до епізодів казки, силуетного зображення героїв казки. Обґрунтовано вплив оповідань на формування молодшого школяра та розвиток його мовної та мовленнєвої компетенцій [7].

Н. Бондаренко обґрунтовує актуальність Storytelling як комунікаційного тренду та доцільність його застосування як методу навчання. Розказування історій, яке розвинулося в сучасний Storytelling, відоме як оповідання про випадок із життя. Цей вид роботи з розвитку мовлення школярів успішно практикують в українській школі впродовж останнього десятиліття. Цінним матеріалом для роботи були, є і будуть сюжетні оповідання В. Сухомлинського із виразним життєвим змістом, який ціннісно орієнтований. На думку Н. Бондаренко, Storytelling – ефективний метод донесення інформації шляхом розповіді зворушливих, повчальних, смішних історій. Він дає змогу мотивувати, аналізувати, порівнювати, засвоювати й передавати знання, ефективно доносити інформацію, презентувати власну ідею, візуалізувати, деталізувати, збагачувати й розвивати мовлення, творчі здібності, уяву, проявляти емоції, здобувати високі результати; запобігає конфліктам і нівелює наявні; сприяє взаєморозумінню, самопізнанню. [5, с. 132].

Вміння говорити, формулювати власні думки є необхідними життєвими навичками для кожної людини. Мова – є складним, психологічним процесом, його неможна розвивати або оцінювати окремо від сприйняття та мислення. І саме, розповідь історій є захоплюючим, емоційним процесом, який добре запам'ятовується.

Storytelling є методом, адже дозволяє організувати взаємодію між оповідачем та слухачами, сприяє донесенню інформації до аудиторії шляхом розповідання різних повчальних історій з реальними чи вигаданими персонажами, пояснюючи це особливістю вікового сприйняття молодшими школярами.

Кожній людині необхідні такі життєві навички як уміння висловлюватись, формулювати свою думку. На сьогоднішній день володіння інформацією, її оброблення, вміння ясно передавати почуття, відстоювати свою позицію – головні завдання, поставлені перед освітою. Мову, як складний психологічний процес, слід розвивати у взаємозв'язку сприйняття й мислення. Під час розповідання історій є змога здійснювати такий взаємозв'язок, оскільки Storytelling захоплює і впливає на емоції, чудово запам'ятовується мовцями. Тож ця технологія якнайкраще сприяє формуванню усного мовлення тих, хто бере участь у складанні історій [21, с.19].

Storytelling зацікавив і педагогів, і психологів, так як виклад матеріалу у вигляді оповідань розвиває у дітей уяву, логіку, підвищує культурний рівень. Історії розповідають, як приймаються рішення і будуються відносини. За допомогою обміну історіями, створення емоційних зв'язків діти і педагоги мають змогу будувати гармонійні стосунки.

Завдяки інтризі в Storytelling утримується увага аудиторії, змушуючи її відчувати всю історію, з нетерпінням чекаючи, чим вона закінчиться. Тим не менш, інтрига не має бути занадто довгою, в іншому випадку аудиторії буде обмаль уваги, щоб зберігати активність до кінця історії. Обов'язковим є і сюжет Storytelling. Зазвичай це класичний сюжет, побудований ланцюжковим способом, що налічує зав'язку, розвиток, кульмінацію і розв'язку.

Протягом створення історії відбувається інформування,

порівняння, візуалізація та деталізація того матеріалу, який ми прагнемо донести до слухача. Запорукою успіху в роботі над Storytelling є правдивість, деталізація, точність і специфічність історії, яку створюватимуть учасники комунікації. Також перевагою користується та історія, що є змістовною і легко запам'ятовується. Інакше історія просто не матиме довіри у слухачів, а, отже, не створить враження.

Виокремлюють такі види Storytelling як культурний, сімейний, соціальний, жахливий (jampstory), дружній, особистий Storytelling, а також міфи та легенди.

Культурний Storytelling використовують тоді, коли прагнуть донести до слухача інформацію про цінності, релігійні вірування, моральність, труднощі та боротьбу за віру. Таких історій чимало в християнстві, іудаїзмі, буддизмі, індуїзмі.

Сприятливим є цей вид Storytelling щодо повідомлення правил поведінки в суспільстві, важливості дотримання правил техніки безпеки тощо.

Жахливі історії (jampstory) – це с Storytelling, де головний персонаж – міфічна істота, привід, НЛО, страшна людина. Обов'язково мають несподіваний кінець і примушують підстрибувати на стільці від жаху. Допомагають долати страх перед усім невідомим, незвіданим.

Соціальний Storytelling містить різні відомості, що повідомляють люди про себе та інших людей. Це можуть бути історії про видатних полководців, діячів науки та мистецтва, яких можна наслідувати в особистому житті. Така форма Storytelling об'єднує людей за інтересами, зручна, зрозуміла і дуже подобається більшості слухачів.

Дружній Storytelling об'єднує однодумців, друзів, які мають спільний досвід, багато чого пережили разом і згадують про це в такій чудовій формі. Такі історії допомагають у рішенні особистих проблем,

зберігають дружбу, висвітлюють симпатії, дарують позитивні емоції. У сімейному Storytelling містяться історії про членів родини, пращурів. Це та інформація, що передається від старших поколінь нащадкам, дозволяє зберігати пам'ять про предків, де вони мешкали і чому живуть окремо деякі члени сім'ї. Ці історії можуть бути і позитивними, і негативними, але, безумовно, корисними і повчальними.

Особистий Storytelling, що висвітлює досвід і переживання оповідача, є дуже важливим, тому допомагає рефлексії, самовизначенню і саморозвитку. Такі історії спрямовують напрям самовдосконалення, допомагають аналізувати помилки і робити правильні висновки із різних ситуацій, що бувають в особистому житті.

Серед основних функцій Storytelling зазначають мотиваційну (забезпечує переконання, надихає на активність в освітньому процесі); об'єднувальну (Storytelling сприяє дружнім, колективним міжособистісним стосункам у класі); комунікативну (підвищує на різних рівнях ефективність спілкування); інструмент впливу (переконує учнів у необхідності здобуття знань та дотримання норм моралі); утилітарну (дозволяє у простий спосіб донести зміст будь-якого завдання) [22, с. 416].

Для успішної реалізації Storytelling в початковій школі доцільно звернути увагу на його структуру. Ми поділяємо думку О. Тимощук щодо структури Storytelling [11, с. 5–6]: вступ, розвиток події, кульмінація, висновок (див. рис. 1.11):

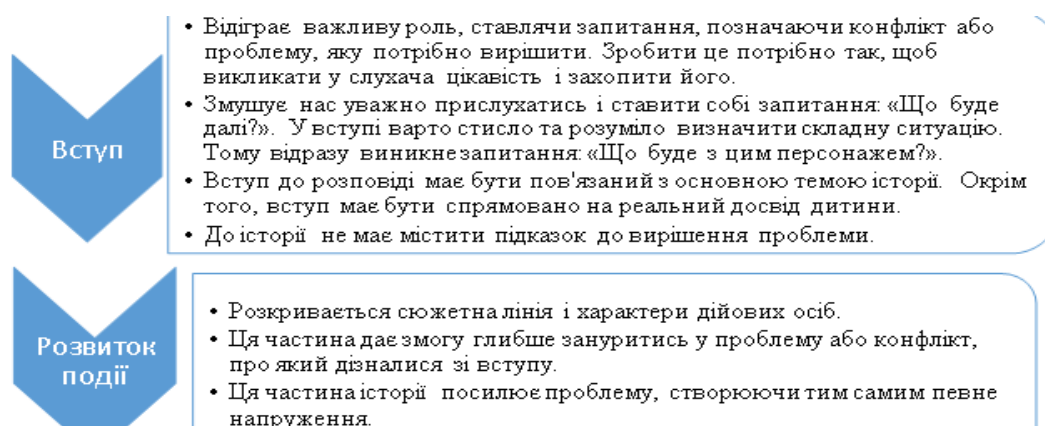

Рис. 1.1. Структура Storytelling

Також реалізація Storytelling не можлива без урахування відповідних принципів. Так, за Н. Калюшкою та Н. Самойленко [9, с.94], визначено такі принципи застосування Storytelling (див. рис1.12).

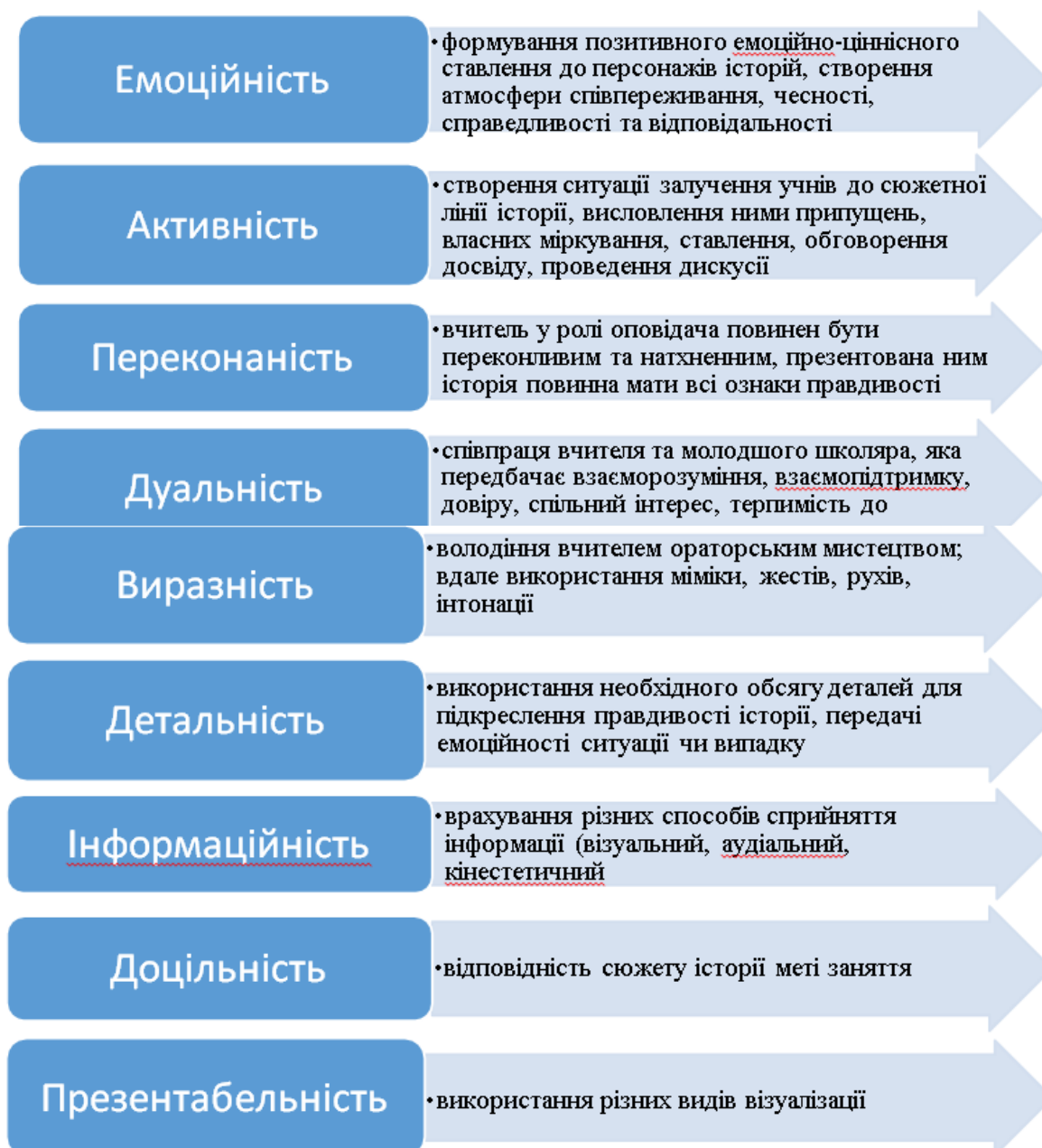

Рис. 1.2. Принципи застосування Storytelling

Storytelling виконує ряд характерних функцій. О. Бухановська визначає такі: мотиваційна (спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи), об'єднуюча (історії є інструментом розвитку дружніх, колективних, міжособистісних стосунків у класі), комунікативна (історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях), інструмент впливу (дає можливість не директивно впливати на учнів та формувати в них суспільно корисні переконання), утилітарна (один із найпростіших способів донести до інших зміст завдання або проекту) [12, с. 44].

Існує багато різних підходів до визначення видів Storytelling. Ю. Маковецька-Гудзь виокремлює два види Storytelling: *пасивний та активний*. Під час першого оповідач самостійно презентує заздалегідь підготовлену історію, а слухачі сприймають її, можуть давати уточнювальні питання. Активний вид дозволяє задіювати слухачів як співоповідачів, що сприяє підвищенню активності учнів під час розгляду питання і реалізувати низку функцій Storytelling. У цьому варіанті оповідач має володіти здатністю скеровувати у необхідному руслі побудову школярами історії. Історія відрізняється від звичного викладу фактів тим, що має у своїй структурі обов'язкові елементи: персонаж, інтригу та сюжет [6, с.10].

З огляду на особливості молодшого шкільного віку, ми пропонуємо використовувати під час формування мовленнєвих умінь такі види Storytelling, як культурний, дружній, соціальний та jump story, а також застосовувати переважно активний вид Storytelling. Для успішного формування мовленнєвих умінь пропонуємо враховувати такі принципи Storytelling: емоційність, активність, дуальність, переконливість, детальність, виразність, доцільність, лаконічність, змістовність та спиратися на мотиваційну, об'єднуючу, утилітарну й, безумовно,

комунікативну функції розповідання історій.

Дійсно, без сформованих мовленнєвих умінь неможливо молодшим школярам орієнтуватися у сучасному суспільстві. Ефективним методом включення у процес мовленнєвої діяльності є Storytelling. Завдяки розповіданню історій з вигаданими або реальними персонажами, цей метод впливає на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери дитини та сприяє подальшим досягненням особистості.

Storytelling має на меті утримання уваги слухача протягом усієї розповіді, збудження симпатії до головного героя, реалізацію основної думки тексту.

Будь-який розвиток, у тому числі й мовленнєвий, потребує систематичного і цілеспрямованого вправлення. Саме тому дана модель передбачає поетапність в роботі з формування мовленнєвих умінь. Мотивація до включення у процес мовленнєвої діяльності забезпечується на орієнтовно-підготовчому етапі. Це пояснюється тим, що процес задоволення людських потреб передбачає певний мотив, тобто причину, привід до будь-якої діяльності [14, с. 30]. Вироблення мовленнєвих умінь відбувається на діяльнісному етапі, тобто наступним етапом задоволення потреб є реалізація діяльності. Третій, останній етап, передбачає вдосконалення вже сформованих мовленнєвих умінь.

З приводу необхідності формувати в учнів навчальні мотиви, пізнавальні інтереси [70, с. 7], вирішальним засобом організації мовленнєвої діяльності є використання різних форм активізації процесу навчання, серед яких Storytelling. Так, як поняття «Storytelling» не є новим, то потрібно використовувати цей метод для підвищення інтересу дітей молодшого шкільного віку до залучення у процес мовленнєвої діяльності. Ефективним є, застосування різних видів Storytelling від простих до складніших.

Переваги Storytelling зумовлені такими його особливостями:

– невимушена форма подачі, що сприяє доброзичливій атмосфері,

ненав'язливості, реалізації принципу педагогіки партнерства;

- оригінальність, яка дає можливість виділити певний матеріал чи стиль вчителя, а відтак – більше запам'ятатися;

- яскравість та образність, які для молодших школярів відіграють першочергову роль, адже збагачують та увиразнюють однотипне мовлення;

- емоційність та експресивність, що привертають увагу слухача, дозволяють «включитися» невербальним засобам комунікації; – можливість навчати у формі гри і гратися навчаючи одночасно;

- можливість розвитку вміння театралізації; – формування навичок ораторської майстерності;

- доступність та простота застосування; – мотиваційна спрямованість Storytelling: герой історії (або його поведінка) стає прикладом для наслідування;

- нові можливості для розвитку креативності (кожен може створити свою історію, стати її героєм тощо).

Таким чином, застосування технології Storytelling створює сприятливі передумови для навчання монологічного мовлення молодших школярів та сприяє становленню і формуванню мовленнєвої особистості у взаємодії, комунікації і спілкуванні з іншими учасниками освітнього процесу в різних мовленнєво-комунікативних ситуаціях та включенню учня в різні види мовленнєвої діяльності.

1.2 Мета та зміст навчання монологічного мовлення учнів початкових класів на основі Storytelling

У сучасних освітніх програмах для Нової української школи (далі – НУШ), розроблених під керівництвом академіка О. Я. Савченко, в освітній галузі «Українська мова та література» виокремлено змістову лінію «Взаємодіємо усно», де наголошується на необхідності розвитку здатності

молодших школярів спілкуватися рідною мовою, формувати ключові та комунікативну компетентність, здійснювати різні види мовленнєвої діяльності: аудіювання (слухання та розуміння), говоріння, письмо, читання[23, с.55].

В Державному стандарті початкової освіти зазначається, що метою цієї освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [26].

Метою вивчення української мови та літератури виступає формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти із застосуванням засобів різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [26].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти мовно-літературна освітня галузь передбачає, що учні повинні вміти усно комунікувати з іншими; сприймати, аналізувати, критично оцінювати інформацію та використовувати її для збагачення власного досвіду [26].

Отже метою навчання монологічного мовлення молодших школярів виступає формування достатнього рівня компетентності у монологічному мовленні. Монологічне мовлення є усно мовленнєвою формою спілкування, що передбачає зв'язне і неперервне висловлювання однієї особи, яке звернене до одного або декількох слухачів, співрозмовників (іноді – до самого себе). Відповідно, компетентність у монологічному мовленні – це здатність реалізувати усно мовленнєву комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання. Компетентність у монологічному мовленні передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну

комунікативну поведінку під час породження та варіювання мовлення у різних типах монологічних висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно правил спілкування у цільовій національно-культурній спільноті.

Зміст навчання монологічного мовлення молодших школярів представлений трьома компонентами: лінгвістичним, психологічним та методологічним.

Розглянемо лінгвістичний компонент навчання. Зазначений компонент включає мовний та мовленнєвий матеріал, на основі якого здійснюється навчання.

Лінгвістика розглядає мову як знакову систему, що кодує навколишню дійсність (позамовну реальність). Мовний знак матеріальний, доступний для чуттєвого сприйняття. Мова має п'ять мовних одиниць: звуки (фонем), морфеми (частини слова), слова, словосполучення, речення. Усі одиниці мови взаємопов'язані та утворюють систему мови. Як відомо дитина з раннього віку засвоює одиниці мови. У лінгвістиці нормою мови називають - правила вживання лексичних і граматичних знаків. В кожній мові є свої традиційні норми, які не можна змінювати. Щоб оволодіти правилами рідної мови, слід запам'ятати традицію вживання мовних знаків: їх звукове та графічне оформлення, взаємозаміну, поєднання. Мовний знак має ще й додаткове значення - оцінювальні конотації (оцінювання внутрішнього стану мовця, його емоції та почуття). Його засвоєння пов'язане з оволодінням дитиною засобами інтонаційної виразності мовлення. Крім того, мова становить структурну єдність усіх її елементів: звуків, морфеми, слова, словосполучення. Між одиницями мовної системи розрізняють три види відношень : синтагматичні, парадигматичні, ієрархічні.

Синтагматичні - це відношення між мовними одиницями, розміщеними в лінійній послідовності у складі одиниць вищого рівня (фонем у слові, морфеми у словоформі, словоформи у сполученні та реченні, словосполучення в реченні, речення в тексті). Парадигматичні - це відношення між одиницями, що об'єднуються в одну групу істотних ознак

(голосні та приголосні звуки, слова словотвірного типу, одного синонімічного ряду, однієї частини мови, морфологічні норми одного слова). Ієрархічні відношення характеризують частину і ціле, взаємозв'язок одиниць нижчого і вищого рівнів (фонемі і морфемі, морфемі, словоформи і словосполучення, речення і текст).

У лінгвістиці поняття "речення" визначається як основна синтаксична одиниця, що позначає одиницю (або взаємопов'язані ситуації), вказує на відношення повідомлюваного до дійсності, характеризується неперервністю синтаксичних зв'язків і семантично-синтаксичних відношень, а також є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки. Це мінімальна комунікативна одиниця, яка про щось повідомляє і розрахована на слухове чи зорове сприйняття.

Крім речення у мовознавстві вживаються поняття "текст" і "дискурс". Лінгводидактика визначає текст, як об'єднання змістовним звуком послідовність знакових одиниць, основними властивостями якої є зв'язність і цілісність. Також будь-яке висловлювання, що складається з кількох речень і має певну змістову й структурну завершеність, містить певну інформацію називають текстом. У початковій школі дітей навчають складати розповіді, описи, переказувати художні тексти тощо, тобто діти засвоюють тексти різного типу. А от поняття дискурс у сучасній лінгводидактиці, розуміють як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та іншими чинниками.

Далі з метою подальшого опису лінгвістичного компоненту навчання монологічного мовлення молодших школярів проаналізуємо поняття зв'язного мовлення; порівняємо дві форми зв'язного мовлення: діалог та монолог; опишемо комунікативні, мовні та психологічні особливості монологічного мовлення.

Поняття зв'язного мовлення у лінгвістиці та лінгводидактиці розглядається у двох напрямках - як процес створення зв'язного висловлювання та як продукт мовлення. Вказаний вид мовлення

визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно пов'язаних між собою відрізків і відбиває усі істотні сторони свого предметного змісту. Під час створення зв'язного мовленнєвого продукту виокремлюють діяльнісний та особистісний компоненти. Діяльнісний компонент зумовлюється процесами утворення й сприймання повідомлення, регуляції та контролю власної мовленнєвої діяльності. Особистісний - тим, що в мовленні особа виявляє свою індивідуальність, рівень загальної культури [7, с. 392]. Результатом зв'язного мовлення є текст. Так як діти дошкільного віку оволодівають лише усним мовленням, спеціалісти з лінгводидактики послуговуються терміном "дискурс", який характеризує продукт саме усного мовлення [7, с.393]. Зв'язне мовлення виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у двох основних формах: діалозі та монологі. Діалог - форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками - висловлюваннями. До лінгвістичних характеристик діалогу належать: розмовна лексика, фразеологія; уривчастість, недомовленість, скороченість; наявність простих та складних безсполучникових речень; імпровізаційний, реактивний характер висловлювань [7, с. 393]. Монолог - мовлення однієї людини, орієнтоване на сприймання його іншими людьми, яке не передбачає миттєвого, безпосереднього відгуку слухачів. До лінгвістичних характеристик монологу належать: розгорнутість висловлювання; застосування переважно літературної лексики; наявність ускладнених синтаксичних конструкцій; прагнення до чіткого граматичного оформлення зв'язності на основі розгортання системи елементів зв'язків; певна завершеність. Під час монологічного висловлювання мовець використовує позамовні та інтонаційні засоби виразності, проте, на відміну від діалогу, вони відіграють другорядну роль, оскільки монолог менш емоційний. Монолог не підтримується ситуацією або запитаннями, як діалог, він адресований не одній людині, а багатьом. До монологу мовця спонукають насамперед внутрішні мотиви, він сам обирає, про що і за допомогою яких засобів говоритиме. Як основний засіб логічно та

послідовно організованого повідомлення монологічне мовлення є усвідомленішим та довільнішим за діалог. Воно потребує тривалішої внутрішньої підготовки, попереднього обдумування, зосередження на головному, передбачає вміння вибірково користуватися доречними для конкретного випадку мовними засобами. Цей вид мовлення вбирає в себе всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою - це більш складний, довільний, організований вид мовлення, що потребує спеціального навчання [7. с. 393- 394]. В освітньому процесі монологічне мовлення виконує такі комунікативні функції: [2, с.72] - інформативну – повідомлення інформації про предмети чи події навколишнього середовища, опис явищ, дій, стану (наприклад, під час складання описових, творчих розповідей, складання казок тощо);- впливову – спонукання до дії чи попередження небажаної дії, переконання щодо справедливості тих чи інших поглядів, думок, дій, переконань (наприклад, під час складання морально- етичних розповідей); - експресивну – використання мовленнєвого спілкування для опису стану, в якому знаходиться той, хто говорить, для зняття емоційної напруженості (наприклад, під час розповідання казок, оповідань тощо); - розважальну – виступ дитини на сцені чи серед друзів для розваги слухачів (наприклад, під час проведення свят, інсценування, драматизації тощо); - ритуально-культову – висловлювання під час будь-якого ритуального обряду (наприклад, промовляння закличок тощо). Кожна з цих комунікативних особливостей має свої мовні засоби вираження думки, відповідні психологічні стимули та мету висловлювання. У процесі опанування монологічного мовлення діти молодшого шкільного віку навчаються створювати такі функціональні типи монологів: опис, повідомлення, міркування.

Опис – це висловлювання про певні властивості предмета чи явища, про їх ознаки, якості, властивості, дії. Під час описової розповіді усі речення мають якомога повніше, яскравіше, точніше відповісти на питання, яким є предмет. Учні початкової школи в ході різних видів діяльності мають можливість познайомитись з різними видами опису: в художньо -

мовленнєвій діяльності - з художнім описом, в якому предмет презентовано за допомогою художніх засобів; в пошуково - експериментальній - з елементами наукового опису, в якому чітко, без деталізування подано найістотнішу фактичну інформацію; в побутовій діяльності - з діловим описом, що містить об'єктивну характеристику предмета, найбільш важливу для конкретної ситуації.

Повідомлення - функціональний тип мовлення, що характеризується послідовним викладом подій з погляду оповідача, наголошуванням на часі їх здійснення. Конструктивну роль у повідомленні відіграють дієслова на позначення минулого часу, дій, станів людини тощо. Повідомлення, на відміну від інших типів висловлювання, має незмінні структурні компоненти: початок - середину - закінчення, без яких вона втрачає цілісність і завершеність [7, с. 403].

Міркування – характеризується встановленням логічних зв'язків між судженнями, що входять до його складу, і на відміну від опису та повідомлення є найскладніший типом зв'язного висловлювання . У міркуванні доводяться будь - які твердження, зіставляються предмети, явища, наводяться приклади, формулюються висновки. Цей вид розповіді складається з трьох частин: 1) теза – основне твердження, чітко сформульована думка; 2) докази, аргументи, що підтверджують висунуту тезу; 3) висновок, що випливає з доказів (узагальнення). До міркувань належать: висловлювання - інструкції, висловлювання - пояснення, висловлювання - доведення, висловлювання - розмірковування [7, с. 404].

До мовних особливостей монологічного мовлення відносять: [16, с. 73] - структурне завершення речення та послідовність його викладу ; - відносну повноту висловлювання та відносну завершеність у змістовному, тематичному плані; - розгорнутість та різноструктурність фраз; - зв'язність, продуктивність, що передбачає володіння мовними засобами міжфразового зв'язку; - досить складний синтаксис; - послідовність викладу думок, фактів, зв'язаних внутрішньо за рахунок змісту розповіді; 16 - безперервність, тобто відсутність непотрібних пауз, осмислена синтагматичність висловлювання;

- самостійність, що виявляється у відмові від всіляких опор – вербальних, схематичних, ілюстративних; - виразність – наявність логічних наголосів, інтонацій, міміки, жестів і т.п. Навіть цей далеко неповний перелік особливостей монологічного мовлення надає багато можливостей для формулювання завдань у навчанні такого висловлювання у дітей.

З точки зору психології монологічному мовленню властиві такі особливості: [33, с.41] - однонаправленість, яка не розрахована на відповідну реакцію у вигляді мовлення вголос. Монологічне мовлення не розраховане на відповідну реакцію у вигляді мовлення вголос; - зв'язність, яка відрізняє монологічне мовлення від випадкового набору речень і розглядається у двох аспектах - психологічному та мовному. У першому випадку йдеться про зв'язність думки, що виражається в композиційно-смісловій єдності тексту як продукту говоріння, в другому - про зв'язність мовлення, яка передбачає володіння мовними засобами міжфразового зв'язку; - тематичність як співвіднесеність висловлювання з будь-якою досить загальною темою. Монологічне висловлювання має певну комунікативно-сміслову організацію. Перш за все, в ньому чітко виступає наявність певної теми, яка своєю чергою, розпадається на ряд підтем або мікротем; - контекстуальність, яку однак, не слід протиставляти ситуативності, як рисі, властивій діалогічному мовленню. Монолог теж може бути ситуативним (наприклад, спонтанне висловлювання – розгорнута репліка мікромонолог у діалозі); - відносно безперервний спосіб мовлення. Монологічне висловлювання не обмежується однією фразою і триває протягом певного часу, не перериваючись, завдяки чому досягається завершеність думки; - послідовність і логічність. Ці якості реалізуються в ідеї основної фрази шляхом уточнення думки, доповнення до неї, поясненням тощо.

Далі вважаємо за потрібне здійснити опис психологічного компонента навчання, який включає мовленнєві навички та вміння.

Передумовою успішного формування компетентності у монологічному мовленні є достатній рівень сформованості мовних компетентностей. Таким

чином, на розвиток здібності учня створювати монологічні висловлювання впливає рівень сформованості усномовленневих фонетичних, лексичних, граматичних навичок і навичок вживання засобів міжфразового зв'язку. Чим вищий рівень сформованості мовленневих навичок, тим більш автоматизованими є мовленнєві операції, які забезпечують мовне оформлення монологічного мовлення, що дозволяє мовцю зосередитися на змісті монологічного висловлювання.

Далі вважаємо за потрібне з'ясувати, що розуміється під мовленнєвим монологічним умінням. Це уміння логічно послідовно (зв'язно), достатньо повно, комунікативно вмотивовано, достатньо правильно у мовному відношенні творчо користуватися мовними засобами з метою висловлення думок під час говоріння. Серед таких умінь можна назвати загальні вміння:

- 1) комбінувати мовленнєві зразки згідно з комунікативним наміром і на основі логічної схеми;
- 2) передавати зміст зразка зв'язного монологічного мовлення: а) близько до тексту, б) своїми словами, в) зі скороченням, г) з розширенням;
- 3) зв'язно висловлюватись при варіюванні опор: а) дається зміст і частково мовна форма, б) дається мовна форма, в) дається лише зміст;
- 4) зв'язно висловлюватись на основі комбінування декількох джерел інформації, наприклад матеріалів різних текстів: а) з опорою на даний учителем зразок, б) без опори на зразок;
- 5) висловлювати власну думку і власне ставлення до предмета мовлення;
- 6) описувати картину (серію малюнків, діафільм тощо);
- 7) переказувати різними способами сприйнятий на слух чи прочитаний текст;
- 8) робити повідомлення чи розповідь за темою, комбінуючи матеріал всередині одного чи декількох джерел інформації.

Основними якісними показниками сформованості загального вміння укласти зв'язне монологічне висловлювання є спеціальні вміння (у порядку зростання труднощів): 1) уміння з'єднувати декілька мовленневих зразків, нанизуючи їх, на основі певної логічної схеми, наприклад: Хто це? Який

він? Що робить? тощо; 2) уміння досить повно висловлюватись відповідно до запропонованої комунікативної ситуації; 3) уміння відносно правильно, згідно з принципом комунікативної достатності, оформити своє висловлювання мовними засобами; 4) уміння оптимально використовувати мовний матеріал (лексичний, граматичний) певної теми, збагачуючи мовлення з урахуванням рівня навченості, року навчання тощо; 5) уміння оптимально використовувати раніше вивчений матеріал даної теми, свідомо здійснюючи перенесення набутих знань, навичок і вмінь на нову ситуацію; б) уміння залучати для викладу певної теми матеріал суміжних тем, розширюючи й поглиблюючи її, комбінуючи і варіюючи матеріал за формою та за змістом.

Вашуленко М.С. зазначає, що розвивати зв'язне мовлення молодших школярів – означає формувати в них конкретні вміння. У початковій школі учні оволодівають такими вміннями побудови зв'язних висловлювань:

1. Вміння зрозуміти тему, осмислити її і розкрити у власному творі. Підготовка до розуміння теми проводиться під час усного чи писемного переказу, аналізу зразка. Самостійне розкриття теми здійснюється у творі.

2. Вміння підпорядковувати висловлювання певній ідеї. Дитячі тексти завжди мають певну мету: поділитися своїми враженнями, знаннями, висловити власну оцінку, бажання, мрію тощо.

3. Вміння збирати матеріал для висловлювання. Необхідно вміти відбирати головне для розкриття теми, і відкидати другорядне.

4. Вміння систематизувати матеріал і скласти план майбутнього тексту.

5. Вміння дотримуватися плану під час складання висловлювання.

6. Вміння використовувати мовні засоби відповідно до літературних норм і мети висловлювання, тобто вміння правильно і зрозуміло висловлювати свої думки. Для цього необхідно мати достатній словниковий запас і синтаксичні вміння, які формуються в процесі засвоєння лексики, роботи над словосполученням, реченням і зразками текстів.

7. Вміння будувати текст: вдало розпочати, використати підготовлений матеріал, послідовно і зрозуміло викласти думку, не випустити головного, вміло закінчити висловлювання.

8. Вміння редагувати власний текст. Учні вчаться бачити недоліки, помилки в доборі і розташуванні матеріалу, повноті і розкритті теми, відборі слів, побудові словосполучень і речень.

Нами було проаналізовано очікувані результати навчання змістової лінії «Взаємодіємо усно» типових освітніх програм для третіх класів початкової школи в частині мовно-літературної освітньої галузі [73], [74] (Таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1.

Очікувані результати навчання змістової лінії «Взаємодіємо усно» типових освітніх програм для третіх класів в частині мовно-літературної освітньої галузі

Під керівництвом Савченко О.Я.	Під керівництвом Шияна Р.Б.
Сприймання усної інформації. Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення.	Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію. На основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і

Продовження таблиці 1.1.

Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов. Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Відтворення змісту прослуханого своїми словами. Визначення теми і мети почутої	вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями. Виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з

інформації. Вибір необхідної інформації з почутого. Оцінювання усної інформації. Вираження власної думки щодо змісту прослуханого. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування. Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом). Використання виражальних засобів мови	конкретною метою. Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб. Висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючися на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її. Висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної

Продовження таблиці 1.1.

	вимови, висловлюючи власні погляди. Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів

	відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів. Описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого/ побаченого. Доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету

На основі проведеного аналізу матеріалу, викладеного вище, нами було уточнено номенклатуру вмінь для формування монологічного мовлення з використанням технології Storytelling:

- вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання;
- вміння підбирати та використовувати мовні засоби;
- вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом;
- вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

Переходимо до розгляду третього компонента змісту навчання монологічного мовлення — методологічного, який пов'язаний з формуванням умінь в учнів створювати монологічні висловлювання на основі Storytelling.

Як зазначалося у 1.1 під поняттям Storytelling (story – історія; telling – розповідати) варто розуміти метод донесення інформації до аудиторії шляхом розповідання смішних, зворушливих або повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами. Даний метод поєднує в собі психологічні, управлінські та інші аспекти і дозволяє не лише ефективно донести інформацію до аудиторії, а й мотивувати її на певні вчинки й отримати максимально високі результати. Метод сторітелінгу має свою

особливість, а саме нестандартність його проведення. Storytelling можна віднести до зразка інформаційно-ігрового проекту, що сприяє формуванню практичних умінь і навичок. Методу сторітелінгу притаманна групова форма навчання, що допомагає учням реалізувати комплексні цілі, засвоїти базу знань, сформувати навички самоконтролю, вміти висловлювати особисту думку, враховувати думки інших. Під час застосування даного методу учні не лише сприймають певну інформацію, а й беруть активну участь у її засвоєнні, опановують засоби самостійного їх поповнення і розширення. Для того, щоб підібрати історію для уроку української мови, потрібно орієнтуватися на аудиторію. Розповідь – історія будь-якого виду має кілька ключових принципів: 1. Присутній персонаж. 2. Зберігається інтрига. 3. Наявний сюжет історії. Використання Storytelling на уроках української мови – це один з видів інноваційних педагогічних технологій, який допомагає учням засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку його особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість. До складових історії методу Storytelling належать: герой, сюжет, тема та ідея. Перевагами історії є такі: історія доступна, легше сприймається учнями, ніж описи, реалізує принцип доступності навчання; викликає емоції, впливає на почуття учнів, а це допомагає підвищити рівень концентрації уваги; історія є динамічною, сучасні учні краще сприймають динамічну історію, ніж текст іншого типу; історія викликає асоціації, у розповіді використовуємо презентації, малюнки, реалізується принцип наочності; історія мотивує, в кожній історії є герой, який в процесі своєї діяльності, праці змінюється і мотивує до цього учнів.

Щоб навчити учнів розповідати історії так, щоб однокласники уважно слухали, вчитель має працювати над формуванням у молодших школярів таких умінь: 1) уміння правильно підібрати історію; 2) уміння усвідомлювати мету розповіді; 3) уміння добирати ефективний початок розповіді; 4) уміння логічно вибудовувати розповідь; 5) уміння висловлювати своє ставлення до розповіді.

У навчанні монологічного мовлення молодших школярів особливу важливість набувають уміння учнів користуватися опорами різного характеру. Це можуть бути слухові і зорові опори, опори вербальні і невербальні, а також опори за змістом — про що говорити, і за формою — які мовні засоби для цього використовувати. До завдань учителя входить навчити учнів уміло користуватися цими опорами.

На початковому ступені навчання в якості стимулу для висловлювання учнів широко використовуються картинки. Для побудови висловлювання учень, дивлячись на картинку, повинен спочатку подумати, що він може про неї сказати, які засоби в нього для цього є в пам'яті: слова, словосполучення, мовленнєві зразки, іншими словами, зробити як би «інвентаризацію» вербальних засобів для виконання завдання.

Учитель може допомогти учням у пригадуванні засобів вираження: або за допомогою спеціально підібраних питань, що містять потрібне, або попереднім повторенням слів чи структур, необхідних для опису картинки. Учні при цьому повинні усвідомлювати призначення такої попередньої роботи і мобілізувати свою пам'ять з «відновлення» потрібних одиниць чи запам'ятовуванню тих, котрі вони чули з вуст вчителя й учнів.

Крім уміння користуватися включеними в самому матеріалі чи запропонованими вчителем опорами, дітей потрібно навчити створювати свої опори для майбутнього висловлення. Це може бути вибір предмету, про який він хоче і може щось сказати (наприклад, приносить іграшку, чи картинку, чи фотографію, тобто забезпечує собі змістовний план висловлення; складання плану різного розгорнення; запис ключових слів, словосполучень, потрібних для розповіді, і ін.

Отже, до методологічного компоненту змісту навчання говоріння ми включаємо уміння користуватися опорами, уміння усвідомлено робити операції, необхідні для реалізації монологічного висловлювання, а також уміння створювати свої опори для успішного продукування монологічного мовлення.

1.3 Психологічні основи навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі Storytelling

Індивідуально-психологічні особливості – неповторна своєрідність психіки кожної людини. Природною передумовою індивідуальних особливостей людини є передусім спадкові та природжені біологічні особливості будови та функцій організму. Дитина народжується з властивими їй конкретними задатками, на ґрунті яких за життя залежно від умов виховання розвиваються й формуються притаманні певному індивіду будова та функції організму, особистісне психічне буття.

Період молодшого шкільного віку є ключовим в оволодінні дитиною навчальною діяльністю та формуванні мотивів навчання. Цей період дуже важливий і з точки зору особистісного розвитку дитини, тому що тут закладаються основи її ставлення до себе.

Провідна діяльність у молодшому шкільному віці - навчальна.

Основні потреби припадають в період дошкільного дитинства, а саме:

- зберігається потреба у грі, особливість якої в цей період полягає в тому, що дитина може грати саму себе, прагнучи до позиції, що не вдається в реальності (наприклад, роль «хорошого» учня, якщо в дійсності все навпаки);
- зберігається потреба в русі, що часто заважає на уроках; отже, необхідно організувати у школі відпочинок молодших школярів, щоб на зміні вони «не вимотали» себе, наприклад, нестримною біганиною;
- як одна з провідних зберігається потреба в зовнішніх враженнях, що перетвориться в пізнавальну активність дитини;
- потреба у спілкуванні, безпосередньо пов'язана з навчальною діяльністю.

Як основну потребу в період початкового навчання виділяють потреба в суспільно значущій діяльності, якою і є навчання у школі.

Основні новоутворювання даного вікового періоду пов'язані з подальшим розвитком і вдосконаленням довільності дій, тобто самоконтролем, виникненням рефлексії та внутрішньої позиції.

Особливості мислення: переважає наочно-образне мислення з елементами абстракції; іде подальший розвиток внутрішнього плану дій; до кінця періоду доступне усвідомлення своїх власних розумових операцій, що надають допомогу в самоконтролі. Розвитку мислення сприяє міркування вголос.

Розглядаючи емоційну сферу учнів молодшого шкільного віку - це період підвищеної емоційності, що трохи знижується до третього класу. У цьому віці дитина вже може усвідомлювати й контролювати свої емоційні стани, наприклад, хвилювання, гнів і т. п. (це, звичайно, не повний, а частковий контроль). У молодшому шкільному віці вже спостерігається досить чітка диференціація почуттів (естетичні, моральні, інтелектуальні й ін.). У цей же період для дітей характерні вразливість і сугестивність. Розвиваються вольові якості дитини: довільність витримки (наприклад, дитина вже може підкорятись розпорядку), наполегливість.

Основними труднощами для дітей, які поступили у школу, є режим, нові відносини та вимоги. У період адаптації важливо використовувати додаткові моральні стимули до навчання (похвалу, заохочення тощо) і по можливості звести до мінімуму покарання.

Особливістю навчання молодших школярів є необхідність включення в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, спортивних та ін.).
[19]

Розвиток психіки здійснюється передусім на основі провідної для певного вікового періоду діяльності. Такою діяльністю для молодших школярів виступає учіння, суттєво змінюючи мотиви їх поведінки та відкриваючи нові джерела розвитку пізнавального та особистісного потенціалу.

Включаючись у нову для себе учбову роботу, діти поступово

звикають до її вимог, а дотримання останніх, в свою чергу, зумовлює розвиток нових якостей особистості, ще відсутніх у дошкільному віці. Такі якості (новоутворення) виникають і розвиваються у молодших школярів відповідно до формування учбової діяльності.

Основними новоутвореннями психіки молодшого школяра є довільність як особлива якість психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексія. Саме завдяки їм психіка молодшого школяра досягає рівню розвитку, необхідного для подальшого навчання в середніх класах, для переходу до підліткового віку з його особливими вимогами та можливостями.

Розвиток молодшого школяра в процесі навчання забезпечується передусім змістом останнього. Однак один і той же зміст по-різному засвоюється дітьми і по-різному, залежно від методу навчання, впливає на їх розвиток. Методи ж мають забезпечувати створення для кожного етапу навчання і для кожного предмету систем учбових задач, які б поступово ускладнювалися, формування необхідних для їх розв'язання дій (мислительних, мовних, перцептивних тощо), трансформацію останніх в операції складніших дій, вироблення узагальнень і використання останніх до нових конкретних ситуацій.

Ефективність розвитку істотно залежить від того, наскільки цілеспрямовано в процесі навчання учнів спонукають аналізувати свої враження від сприйнятих об'єктів, усвідомлювати їх окремі властивості та свої дії з ними, виділяти суттєві ознаки об'єктів, оволодівати критеріями оцінки окремих їх параметрів, виробляти способи класифікації об'єктів, утворювати узагальнення, усвідомлювати загальне у своїх діях при розв'язанні різних видів задач тощо.

Ставлячи перед учнями нові пізнавальні і практичні задачі, озброюючи їх засобами розв'язання цих задач, навчання має передувати розвитку, спиратись не лише на його актуальні досягнення, а й на потенційні можливості.

Навчання впливає на розвиток молодших школярів і своєю організацією, оскільки саме вона визначає форми їх колективного співжиття, спілкування між собою та з вчителем. [20]

В процесі навчальної діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія.

Розглядаючи довільність психічних процесів у молодшого школяра хочемо наголосити що, в цьому віці центром психічного розвитку дитини стає формування довільності всіх психічних процесів (пам'яті, уваги, мислення, організації діяльності). Довільність виявляється в умінні свідомо ставити цілі, шукати і знаходити засоби їх досягнення, долати труднощі та перешкоди.

Беручи до уваги внутрішній план дій молодшого школяра, то виконуючи завдання з різних навчальних предметів, діти шукають найзручніші способи, обирають і зіставляють варіанти дій, планують їх порядок та засоби реалізації. Чим більше етапів власних дій може передбачити школяр, чим старанніше він може зіставити їх варіанти, тим успішніше контролюватиме розв'язання завдань.

Щодо уміння молодшого школяра організувати навчальну діяльність, то поряд із засвоєнням змісту наукових понять дитина оволодіває способами організації нового для неї виду діяльності — навчання. Планування, контроль, самооцінювання набувають іншого змісту, бо дія в системі наукових понять передбачає чітке виокремлення взаємопов'язаних етапів.

Рефлексія молодшого школяра — це осмислення своїх суджень і вчинків з точки зору їх відповідності задуму та умовам діяльності; самоаналіз. Свідченням її є здатність бачити особливості власних дій,

робити їх предметом аналізу, порівнювати з діями інших людей.

Рефлексія змінює пізнавальну діяльність молодших школярів, їхнє ставлення до себе й до оточення, погляд на світ, змушує не просто приймати на віру знання від дорослих, а й виробляти власну думку, власні погляди, уявлення про цінності, значущість учіння. В цьому віці вона тільки починає розвиватися.

Для молодших школярів характерним є й те, що передусім зберігається потреба у грі. Ігрова діяльність має велике значення для розвитку спонукальної сфери учня, в тому числі й для розвитку свідомого бажання вчитися. Саме у грі відбувається перехід від мотивів як досвідомих, афективно забарвлених, безпосередніх бажань до спонукань намірів.

Властива дітям і потреба в русі, вона залишається такою сильною, як і в дошкільників. Часто вона заважає їм зосередитись на занятті. Стримуючи себе на уроці, вони нерідко проявляють особливу рухливість на перерві, що втомлює учнів і знижує працездатність на наступному занятті.

Особливо значущою для подальшого розвитку особистості молодшого школяра є потреба у зовнішніх враженнях. На початку навчання вона є головною рушійною силою розвитку.

У молодшому шкільному віці продовжують розвиватися основні пізнавальні властивості і процеси (сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення і мовлення). Наприкінці його вони перетворюються на вищі психічні функції, яким властива довільність і опосередкованість. Цьому сприяють основні види діяльності дитини цього віку у школі і вдома: навчання, спілкування, гра, художня діяльність, праця тощо.

У молодших школярів сприймання стає більш довільним, цілеспрямованим, категорійним процесом. Сприймаючи нові для них предмети і явища, учні прагнуть відносити їх до певної категорії об'єктів. Сприймання в дітей часто обмежується лише впізнанням і наступним називанням предмета. Сприйняття учнів 1-2 класів відрізняється слабкою диференціацією. В дітей необхідно розвивати сприймання форми

предметів, а також кольору. В процесі навчання школяра в початковій школі "сприймання становиться думаючим" (Д.Б. Ельконін).

Воно стає:

- більш аналізуючим;

-більш

диференційованим;

- приймає характер організованого спостереження;

- змінюється роль слова у сприйманні предметів і явищ.

Для того, щоб розвивалося сприйняття, слід вчити дітей виявляти істотні ознаки, властивості предметів і явищ.

У молодшому шкільному віці, особливо у 1-2 класах, провідною залишається мимовільна увага. На перших порах учнів приваблюють лише зовнішні аспекти предметів, подій, явищ, що заважає проникнути в їх суть, ускладнює самоконтроль за навчальною діяльністю. Розвиток уваги молодшого школяра все більше й більше характеризується довільністю. Цьому сприяє чітка організація їх дій за зразком, а також дій, якими вони можуть керувати і які можуть контролювати.

Протягом перших років навчання у школі увага дітей ще нестійка, тому в навчальній діяльності мають чергуватися розумові заняття із заняттями зі складання схем, малювання, креслення. М.Ф. Добриніним встановлено, що увага школярів буває достатньо зосередженою і стійкою тоді, коли учні повністю зайняті роботою, коли ця робота потребує від них максимум розумової і рухової активності. Якщо учні розглядають предмети і при цьому мають можливість діяти з ними, то в такому випадку вони дуже уважні.

Великий вплив на увагу виявляють інтереси і потреби учнів. Те що приваблює дітей, ніби само по собі зосереджує увагу.

Особливо уважними діти бувають в процесі творчої діяльності, так як тут зливаються в одно мислення, чуття і воля.

Крім цього молодшим школярам ще важко розподіляти увагу між різними видами роботи, а також переключати швидко свою увагу з одного об'єкта на другий.

У молодшому шкільному віці інтенсивно розвивається довільна пам'ять, хоча мимовільна теж активно використовується. Під впливом навчання формується логічна пам'ять, яка відіграє основну роль у набутті знань. У дітей цього віку також розвинута наочно-образна пам'ять. Вони краще запам'ятовують конкретні предмети, факти, події. Це зв'язано з переважанням I-ої сигнальної системи. До недоліків пам'яті молодших школярів відноситься невміння правильно організувати процес запам'ятовування, невміння розбити матеріал для запам'ятовування на розділи чи підгрупи, виділяти опорні пункти для засвоєння, користуватися логічними схемами. У молодших школярів є потреба у дослівному запам'ятовуванні, що пов'язано з недостатнім розвитком мови. В процесі навчання "пам'ять дитини стає мислительною" (Д.Б. Ельконін). Під впливом навчання в молодшому шкільному віці пам'ять розвивається в 2-х напрямках:

— посилюється роль і збільшується вага словесно-логічного, смислового запам'ятовування;

— дитина оволодіває можливістю усвідомлено управляти своєю пам'яттю, регулювати її прояви.

Основна тенденція в розвитку уяви молодших школярів полягає в переходах від переважно репродуктивних її форм до творчої переробки уявлень, від простого довільного їх комбінування до логічно обгрунтованої побудови нових образів. Зростає як вимогливість дитини до витворів її уяви, так і швидкість утворення образів фантазії.

У дітей молодшого шкільного віку переважає наочно-образне мислення. Протягом цього віку формуються такі мислительні операції, як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Педагог Л.С. Виготський відмічав інтенсивний розвиток інтелекту у цьому віці.

В учнів початкових класів активно удосконалюються навички усного мовлення: розширюється словниковий запас, вони оволодівають все складнішими граматичними структурами.

Щодо емоційної сфери, то для дітей характерний життєрадісний, бадьорий настрій, а також присутня емоційна вразливість, крім цього розвивається почуття симпатії, формуються моральні почуття: дружби, товариськості, обов'язку, гуманності.

Таким чином аналіз індивідуально-психологічних особливостей молодших школярів дає підстави стверджувати що, у цьому віці в дітей є сприятливі психологічні передумови для формування вмінь монологічного мовлення на основі Storytelling.

Висновки до розділу 1

Підбиваючи підсумки викладеного у першому розділі, сформулюємо положення, які визначають теоретичні передумови формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою технології Storytelling.

1. Формування навичок і вмінь монологічного мовлення відбувається постійно, але особливу роль цьому процесу необхідно приділити тоді, коли людина перебуває на етапі становлення особистості, формування життєвої позиції, отримання знань. Важливим є вміння здобувача початкової освіти будувати висловлювання відповідно до комунікативних завдань, ситуації спілкування, швидке й точне сприймання усного мовлення, оформлення власних усних висловлювань, що базується на вмінні слухати й сприймати усне мовлення. Досягти позитивних результатів можна, використовуючи Storytelling.

Storytelling – ефективний метод донесення інформації шляхом розповіді зворушливих, повчальних, смішних історій. Storytelling є методом, адже дозволяє організувати взаємодію між оповідачем та слухачами, сприяє донесенню інформації шляхом розповідання різних повчальних історій з реальними чи вигаданими персонажами, пояснюючи це особливістю вікового сприйняття молодшими школярами.

Виокремлюють такі види Storytelling як культурний, сімейний, соціальний, жахливий (jampstory), дружній, особистий Storytelling, а також міфи та легенди.

Для успішної реалізації Storytelling в початковій школі доцільно звернути увагу на його структуру, це вступ, розвиток події, кульмінація, висновок. Також реалізація Storytelling не можлива без урахування відповідних принципів: емоційність, активність, переконаність, дуальність, драматичність, виразність, детальність, інформаційність доцільність, презентабельність.

Переваги технології Storytelling зумовлені такими його особливостями:

- невимушена форма подачі, що сприяє доброзичливій атмосфері, ненав'язливості, реалізації принципу педагогіки партнерства;
- оригінальність, яка дає можливість виділити певний матеріал чи стиль вчителя, а відтак – більше запам'ятатися;
- яскравість та образність, які для молодших школярів відіграють першочергову роль, адже збагачують та увиразнюють однотипне мовлення;
- емоційність та експресивність, що привертають увагу слухача, дозволяють «включитися» невербальним засобам комунікації; – можливість навчати у формі гри і гратися навчаючи одночасно;
- можливість розвитку вміння театралізації; – формування навичок ораторської майстерності;
- доступність та простота застосування; – мотиваційна спрямованість Storytelling: герой історії (або його поведінка) стає прикладом для наслідування;
- нові можливості для розвитку креативності (кожен може створити свою історію, стати її героєм тощо).

Таким чином, застосування технології Storytelling створює сприятливі передумови для навчання монологічного мовлення молодших школярів та сприяє становленню і формуванню мовленнєвої особистості у взаємодії, комунікації і спілкуванні з іншими учасниками освітнього процесу в різних мовленнєво-комунікативних ситуаціях та включенню учня в різні види мовленнєвої діяльності.

2. Досліджуючи тему розвитку монологічного мовлення молодших школярів дійшли висновку, що згідно з Державним стандартом початкової освіти мовно-літературна освітня галузь передбачає, що учні повинні вміти усно комунікувати з іншими; сприймати, аналізувати, критично оцінювати інформацію та використовувати її для збагачення власного досвіду.

Отже метою навчання монологічного мовлення молодших школярів виступає формування достатнього рівня компетентності у монологічному мовленні. Відповідно, компетентність у монологічному мовленні – це здатність реалізувати усно мовленнєву комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання.

Зміст навчання монологічного мовлення молодших школярів представлений трьома компонентами.

Лінгвістичний - включає мовний та мовленнєвий матеріал, на основі якого здійснюється навчання.

Зв'язне мовлення виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у двох основних формах: діалозі та монологі. Діалог - форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками - висловлюваннями. До лінгвістичних характеристик діалогу належать: розмовна лексика, фразеологія; уривчастість, недомовленість, скороченість; наявність простих та складних безсполучникових речень; імпровізаційний, реактивний характер висловлювань. Монолог - мовлення однієї людини, орієнтоване на сприймання його іншими людьми, яке не передбачає миттєвого, безпосереднього відгуку слухачів.

Монолог не підтримується ситуацією або запитаннями, як діалог, він адресований не одній людині, а багатьом.

У процесі опанування монологічного мовлення діти молодшого шкільного віку навчаються створювати такі функціональні типи монологів: опис, повідомлення, міркування.

Опис – це висловлювання про певні властивості предмета чи явища, про їх ознаки, якості, властивості, дії. Під час описової розповіді усі речення

мають якомога повніше, яскравіше, точніше відповісти на питання, яким є предмет.

Повідомлення - функціональний тип мовлення, що характеризується послідовним викладом подій з погляду оповідача, наголошуванням на часі їх здійснення. Конструктивну роль у повідомленні відіграють дієслова на позначення минулого часу, дій, станів людини тощо.

Міркування – характеризується встановленням логічних зв'язків між судженнями, що входять до його складу, і на відміну від опису та повідомлення є найскладніший типом зв'язного висловлювання . У міркуванні доводяться будь - які твердження, зіставляються предмети, явища, наводяться приклади, формулюються висновки.

Психологічний компонент включає мовленнєві навички та вміння.

У початковій школі учні оволодівають такими вміннями побудови зв'язних висловлювань на основі Storytelling:

- вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання;
- вміння підбирати та використовувати мовні засоби;
- вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом;
- вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

Методологічний компонент пов'язаний з формуванням умінь в учнів створювати монологічні висловлювання на основі Storytelling.

До методологічного компоненту включаються вміння користуватися опорою, уміння усвідомлено робити операції, необхідні для реалізації монологічного висловлювання, а також уміння створювати свої опори для успішного продукування монологічного мовлення.

3. Досліджуючи питання навчання монологічного розвитку молодших школярів з точки зору психології робимо висновок що, період молодшого шкільного віку є ключовим в оволодінні дитиною навчальні діяльності та формування мотивів навчання. Цей період дуже важливий і з точки зору особистісного розвитку дитини, тому що тут закладаються основи. У дітей

переважає наочно-образне мислення, з елементами абстракції; іде подальший розвиток внутрішнього плану дій; до кінця періоду доступне усвідомлення своїх власних розумових операцій, що надають допомогу в самоконтролі. Розвитку мислення сприяє міркування вголос.

Провідна діяльність у молодшому шкільному віці – навчальна, тому важливим є необхідність включення в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, спортивних та ін.).

В процесі навчальної діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія.

Для молодших школярів характерним є й те, що передусім зберігається потреба у грі. Ігрова діяльність має велике значення для розвитку спонукальної сфери учня, в тому числі й для розвитку свідомого бажання вчитися. Саме у грі відбувається перехід від мотивів як досвідомих, афективно забарвлених, безпосередніх бажань до спонукань намірів.

Таким чином аналіз індивідуально-психологічних особливостей молодших школярів дає підстави стверджувати що, у цьому віці в дітей є сприятливі психологічні передумови для формування вмінь монологічного мовлення на основі Storytelling.

Отже, в організації мовленнєвої діяльності на уроках української мови учнів початкової ланки, на нашу думку, доцільним використання Storytelling. Ми дотримуємося думки, що Storytelling є методом, адже дозволяє організувати взаємодію між оповідачем та слухачами, сприяє донесенню інформації до аудиторії шляхом розповідання різних повчальних історій з реальними чи вигаданими персонажами, пояснюючи це особливістю вікового сприйняття молодшими школярами. Пропонуємо використовувати під час формування мовленнєвих умінь такі види Storytelling, як культурний, дружній, соціальний та jump story, а також застосовувати переважно активний вид Storytelling. Ми вважаємо

Storytelling вдалим, якщо він відповідає таким критеріям: розкриває чітко окреслену цікаву тему; має розгалужений сюжет; переконлива; включає достовірні факти; містить яскраві характеристики, словесні картини, описи; задовольняє запити слухачів; відповідає особливостям аудиторії; емоційно впливає на неї.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING

2.1. Модель навчання та вправи для формування монологічного мовлення молодших школярів на основі технології Storytelling

Під моделлю слідом за Петровським А.В. та Ярошевським М.Г. ми розуміємо «систему об'єктів або знаків, які відтворюють деякі суттєві властивості системи-оригіналу» [62, с. 216].

Для створення моделі навчання монологічного мовлення учнів початкових класів на основі технології Storytelling розглянемо типологію уроків української мови, розроблену у сучасній методиці.

Уроки з вивчення рідної мови орієнтовно можна поділити на дві групи.

I група – аспектні уроки української мови (вивчаються різні аспекти мови). Головною метою цих уроків є формування і розвиток у дітей частково-мовленнєвих, первинних умінь і навичок: лексичних, орфоепічних, словотвірних, пунктуаційних та орфографічних. На цих уроках переважна більшість вправ направлена на вивчення одиниць мови: звуки, морфеми, слова, словосполучення, речення.

II група – уроки розвитку зв'язного мовлення. Метою таких уроків є формування та розвиток комунікативних умінь та навичок [26].

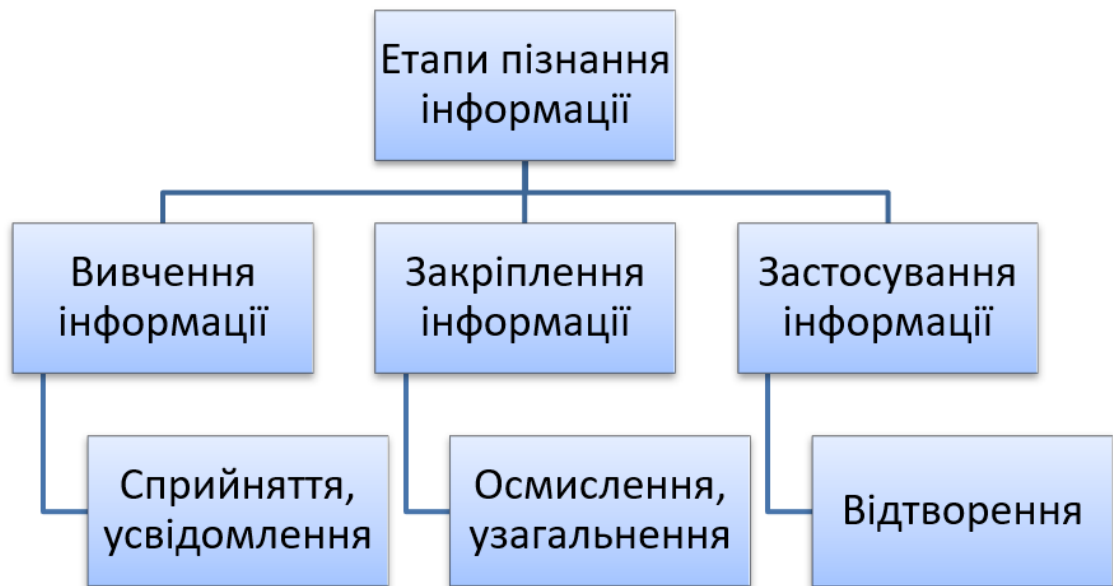
В.А. Оніщук запропонував класифікацію уроків на основі навчальних цілей:

- «урок засвоєння нових знань»;
- урок формування вмій і навичок»;
- урок застосування знань, умінь, навичок»;
- урок узагальнення і систематизації знань»;
- урок перевірки знань, умінь, навичок»;
- комбінований урок».

Сучасним лінгводидактом С. Караманом була розроблена система уроків рідної мови, за основу якої він узяв етапи пізнання, та врахував ланки засвоєння інформації. С. Караман визначає наступні типи уроків: формування знань; зміцнення знань, умінь і навичок; удосконалення знань, умінь і навичок. На цих уроках проводиться робота як з мовною інформацією, так і з мовленнєвою. Вчений стверджує, що «на всіх типах уроків має місце робота з розвитком літературного мовлення, в тому числі зв'язного. Значить, робота з розвитку мовлення правомірно включається у вказані типи уроків» [28, с. 82], [41, с. 15–22.].

Лінгводидактик К. Плиско розробила класифікацію уроків за метою організації навчального заняття. Вона розглядає типи уроків як цілісну систему. К. Плиско бере за основу цієї системи уроків «етапи пізнання змісту, а межами – цілі навчання і ланки засвоєння інформації» [55, с. 206], [41].

Модель системи типів уроків за К. Плиско виглядає наступним чином (Рис 2.1.):

Далі вважаємо за потрібне розглянути структуру уроку української мови в початковому класі.

Початком уроку є виклик. До цього етапу відносяться:

1. організаційна частина, під час якої відбувається мобілізація уваги учнів та актуалізація раніше набутих знань;
2. повідомлення теми уроку, мотивація навчальної діяльності, визначення цілей уроку, очікуваних результатів, стимулюється діяльність учнів;
3. перевірка домашнього завдання, аналіз помилок.

Далі розпочинається основна частина уроку, до якої відноситься:

4. контроль, корекція та актуалізація опорних знань;
5. сприймання та усвідомлення нового матеріалу;
6. узагальнення, систематизація та закріплення вивченого матеріалу (учні виконують письмові та усні вправи, відбувається аналіз, синтез, конкретизація, порівняння і узагальнення вивченого матеріалу).

Заключна частина уроку включає в себе:

7. підсумок уроку – узагальнення набутих під час уроку знань, здійснюється акцент на основних моментах уроку, аналізується робота учнів, порівнюються реальні результати з очікуваними.
8. повідомлення домашнього завдання.

Для здійснення освітнього процесу з предмета українська мова вчитель розробляє календарне планування, в якому розподіляє у часі окремі теми, і при цьому враховує кількість годин, які визначені програмою на кожному темі. Також вчителем розробляється тематичне планування – послідовність уроків з визначенням видів робіт на них [33]. Виходячи з цього, можемо сказати, що навчання відбувається за циклічно-тематичним принципом. Тобто, уроки кожного циклу об'єднуються за тематикою і проводяться відповідно чотири рази на тиждень. За Типовою освітньою програмою розробленою Савченко рекомендовано аспекти уроки проводити три рази на тиждень, а уроки зв'язного мовлення один раз на два тижні, за бажанням вчитель може проводити такі уроки раз на тиждень. До кожної теми входить різна кількість уроків.

Організація мовленнєвої діяльності засобом Storytelling, на нашу думку, буде ефективною за таких педагогічних умов: урахування сутності та структури мовленнєвої діяльності, поетапного використання різних видів Storytelling дітьми, реалізації розробленої моделі з упровадження Storytelling як засобу ефективної організації мовленнєвої діяльності молодших школярів.

Модель з організації мовленнєвої діяльності засобом Storytelling ґрунтується на діяльнісному підході. В основу побудови моделі покладено такі принципи: принцип особистісного розвитку дітей у формуванні мовленнєвої діяльності, принцип забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, мовленнєво- комунікативний принцип, принцип спілкування, принцип комплементарного розвитку мови і мовлення, діялісно орієнтований принцип, принцип градації, принцип конформності, принцип комплементарності у розвитку лексико-граматичної будови мовлення, принцип опори на мовні моделі, лінгвосоціокультурологічний принцип.

Розроблювана модель навчання будується за циклічно-тематичним принципом. Такі уроки мають три етапи відповідно: орієнтовно-підготовчий, діялісний, підсумковий. На кожен з етапів відводиться по

10-15 хвилин. На заняттях використовуються прийоми технології Storytelling. Тобто відбувається циклічний процес навчання.

Будь-який розвиток, у тому числі й мовленнєвий, потребує систематичного і цілеспрямованого вправлення. Саме тому дана модель передбачає поетапність в роботі з формування мовленнєвих умінь.

1. Орієнтовно-підготовчий – це етап перед побудовою монологічного висловлювання. Він передбачає створення мотивації в учнів до включення у процес мовленнєвої діяльності. На орієнтовно-підготовчому етапі, тобто на початку заняття, необхідно актуалізувати знання отримані під час попередніх уроків. Також слід провести роботу над збагаченням словникового запасу, граматичною правильністю мовлення, тобто відбувається робота з формування вміння відповідати на запитання, вміння будувати прості речення та поєднувати їх у понадфразову єдність. Під час цієї частини уроку виконуються вправи, розроблені для першого етапу.

Завдання скласти сенкан до слова «осінь»

Сенкан

Багряна, золотокоса.

Підкралась, розфарбувала, розмалювала.

Землю застелила яскравим килимом.

Чарівниця.

Приєм Кластер полягає у виділенні змістовних одиниць та в графічному їх оформленні.

2. Діяльнісний етап – призначений для роботи з вироблення мовленнєвих умінь. На цьому етапі використовуються вправи, розроблені для другого етапу уроку.

«Крісло автора». Діти сідають у імпровізоване крісло автора та діляться своїми розповідями.

Також можна застосовувати на цьому етапі прийом «Джигсоу-1» (Мозаїка).

«Метод Прес». Як ви вважаєте, що буде, якщо одразу після літа настане зима?

Висловлення думки учні починають з фрази «Я вважаю, що...». Щоб пояснити свою точку зору та аргументувати її учні застосовують фразу «Тому, що...». Далі учні наводять приклади, факти та додаткові аргументи на користь своєї позиції «Наприклад, ...». Узагальнення думки та підбиття підсумків учні розпочинають зі слів «Отже...», «Таким чином...».

«Метод Прес» допомагає у формуванні вміння логічно та послідовно викладати думки, використовуючи при цьому мовленнєві зразки.

Вправа «Закінчіть речення».

Літо закінчилося і настала ...(осінь).

Подув сильний ...(вітер).

На вулиці стало ...(холодно).

Листя на деревах ...(пожовтіло, стало золотим).

Іде ...(дош).

Відлітають до теплих країв ...(птахи).

3. Підсумковий, третій етап уроку – вдосконалення вже сформованих мовленнєвих умінь. На цьому етапі у молодших школярів формуються вміння робити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. На підсумковому етапі учням доцільно провести оцінку успішності та якості виконаних завдань, проаналізувати виконані дії, а вчителю зробити висновки щодо ефективності обраних засобів та прийомів навчання, підбити підсумки уроку.

Під час підсумкового етапу учні оцінюють свою успішність та якість виконаних завдань, роблять аналіз виконаних дій.

Прийом «Мікрофон»

1. Яка була тема уроку?
2. Що стимулювало вашу творчість?
3. Що ви можете сказати про обстановку на уроці?
4. Які завдання ми сьогодні виконували?
5. Чи з усіма завданнями ми упоралися?

6. Що можна було б покращити?

Також на етапі рефлексії можна застосовувати прийом «Метод Прес».

«**Займи позицію**». Виконання вправи направлене на узагальнення знань за темою уроку. Учням пропонується два або три варіанти позицій: згодні, не згодні, частково згодні (ще може бути не визначилися).

Діти, оберіть позицію стосовно питання.

Таким чином, створена модель Storytelling дозволяє реалізувати процес формування вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи на основі цієї технології.

Рис.1.3.Модель організації мовленнєвої діяльності молодших школярів засобом Storytelling.

Storytelling – це творча розповідь, його можна назвати мистецтвом спілкування, в основі якої лежить робота творчої уяви. Нові образи, ситуації, дії, самостійно створені дитиною, – обов’язкові компоненти такого виду виловлювання.

Протягом створення історії відбувається інформування, порівняння, візуалізація та деталізація того матеріалу, який потрібно донести. Також перевагою користується та історія, що є змістовною і легко запам'ятовується. Уроки із застосуванням технології Storytelling допоможуть кожному учню реалізувати себе, отримати позитивні емоції від процесу навчання, а також конструювати свої думки.

Ефективним є Storytelling на першому етапі уроку, де відбувається спілкування, презентується тема, розвивається мотивація учіння. Цікава історія на початку уроку є тією несподіванкою, «зачіпкою», зупинкою у звичній діяльності, перетворюючи її на загадкову і спонукаючи до активних пошуків [25, с. 15].

В процесі підготовки вправ враховували ключові принципи, які відрізняють її від простого викладу фактів:

- наявність персонажа;
- наявність інтриги;
- наявність сюжету.

Персонаж в історії має бути якомога ближчим до аудиторії, адже тоді діти б не співпереживали йому, не змогли б «приміряти» образ цього персонажа на себе. А це якраз одне з основних завдань сторітеллінгу — зробити слухача безпосереднім учасником історії.

Нові образи, ситуації, дії, самостійно створені дитиною, – обов'язкові компоненти такого виду виловлювання. Приклад сторітеллінгу наведено в **додатку Б**.

Інтрига в історії дозволяє нам утримати увагу, змушує слухати всю історію, з нетерпінням чекати закінчення.

Сюжет в історії потрібен обов'язково. Він зазвичай буває класичним, тобто побудованим у вигляді «ланцюжка» з зав'язки, розвитку, кульмінації і розв'язки.

Історія допомагає інформувати, порівняти, візуалізувати, та деталізувати той матеріал.

Але, не кожна історія, є історією. Щоб її створити, потрібно чітко усвідомити тему, придумати сюжет, вигадати героя, додати цікавинок та правильно підвести висновки.

На практиці, існує 5 основних сюжетів Storytelling, які можна використовувати в роботі та змінювати основні лінії.

1. Класичний

Має таку структуру: головний герой – ціль – перепони на шляху до цілі – подолання проблеми – результат. Підходить для мотивації, пояснення процесів або явищ, вибору шляхів розв’язання певних проблем чи задач.

2. Боротьба з монстром

Має таку структуру: Головний герой – ціль – зустріч з дуже сильним монстром – боротьба та перемога – досягнення цілі. Підходить як мотивація для навчання.

3. Історія Попелюшки

Має таку структуру: герой – незвична ситуація – поява проблем (або ворогів) – втручання чарівного помічника – щасливе вирішення ситуації. Підходить для мотиваційних промов, пояснення або порівняння процесів та явищ, опису еволюційних змін в певних сферах життя, вибору виду вирішення задач.

4. День байбака

Має таку структуру: герой – ціль – дії героя та повернення до початкової точки – вибір правильної стратегії дій – досягнення мети. Підходить для проведення роботи над помилками.

5. Квест

Має таку структуру: герой – ціль – зміна кількох локацій та вирішення в кожній з них певних задач – почергове досягнення міні-результатів – тріумф. Підходить для моделювання проблемних ситуацій, вирішення аналітичних задач, закріплення набутих навичок та вмій.

Цікава методика була створена для аналізу казок і створення тематичного сторітелінгу – Картки Проппа. За допомогою цієї методики, сухий зміст навчальної теорії можна подати у захопливому казковому

форматі. Опорними підказками для створення сюжету є спеціальні ілюстровані карти – **карти Проппа**. Це своєрідний конструктор, який складається з окремих карток, де схематично позначені події та епізоди пригод. За цим принципом роботи, школярів можна навчити аналізувати зміст будь-якого оповідання, переказувати сюжет і вигадувати власні історії.

Кожна карта має універсальне схематичне позначення, сенс якого цілком зрозуміють навіть дошкільнята. Приклади сюжетних карт Проппа:

Далі вважаємо за потрібне навести приклади сюжетів Storytelling.

Крамничка чарівних предметів

Одного разу тобі сниться сон, що ти вирушив до магазину за продуктами, а потрапив насправді до крамнички справжнього чарівника, де на полицях стоять різнокольорові склянки з незвичайними ліками, а на плечі продавця сидить великий пугач, який щогодини говорить кілька разів «Угу- угу-угу», позначаючи потрібний час.

Продавець посміхається тобі і пропонує вибрати у нього в магазині будь-який чарівний предмет, який тобі сподобається... Розкажи, що ти

вирішив вибрати в магазині чарівника і чому? Як ти себе відчував, опинившись в такому незвичайному місці? Що відбувалося з тобою в цій історії далі? У пригоді тобі чарівний предмет? Якщо захочеш, то намалюй картинку до своєї історії».

Якби я перетворився в якогось звіра

«Одного разу вранці ти прокинувся і відчув, що щось змінилося, але що саме – було не дуже зрозуміло. Тоді ти вирішив, що потрібно як зазвичай встати і піти вмитися, а потім поснідати. Але коли ти витягнув руку з-під ковдри, то помітив, що вона вся покрита шерстю і в тебе виростили гострі кігті. Ти захотів потерти очі, щоб переконатися, що це не сон, але відчув, що твоє обличчя теж покрите хутром, вуха тепер розташовані на самій голові, а не з боків, ніс злегка вологий і запахи ти тепер відчуваєш набагато краще, ніж раніше, чуєш за вікном найдрібніші шерехи і володієш гострими іклами, а ще ти дуже зголоднів! І тільки зараз ти поступово зрозумів, що перетворився вночі в якогось звіра. Тоді ти вирішив вискочити з ліжка і подивитися на себе в дзеркало. Ти підійшов до нього і побачив... Розкажи, що відбувалося в твоїй історії далі? У яку тварину ти перетворився? Що було робити зручніше, а що менше, коли ти став якоюсь твариною? Чим ти займався? Хто допоміг тобі звільнитися від чар в кінці? Якщо захочеш, то намалюй картинку до своєї історії».

«Вільні асоціації»

Щоб допомогти учасникам придумувати історії з незвичайним поворотом сюжету і надихнути на творчість, можна разом із дітьми зіграти в «вільні асоціації»: нарізати якомога більше карток з щільного паперу або картону, надрукувавши на них абсолютно будь-які слова, що 47 першими приходять вам у голову. Далі картки легко розсортувати за наступними категоріями: місце і час дії, персонажі, характеристики персонажів, предмети чарівні і повсякденні, дії, події, явища природи і багато іншого, що вам здасться важливим для створення історій. Під час гри діти можуть витягати картки з потрібних їм категорій, якщо вагаються з вигаданням необхідних деталей. Інший варіант використання цих слів, коли кожен

учасник тягне навмання будь-які 5- 10 карток і на їх основі складає свою розповідь. Чим смішніше або незвичніше він вийде, тим краще! Наприклад, спробуйте написати невелику історію, використовуючи такі слова: хатина, сумний, бійка, чарівник, втратити, вітер, кіт, яблуко, співати, хитрий.

«Незакінчені речення»

Ця техніка добре відома психологам у межах психодіагностики за різними проєктивними тестами і методиками. Тут подібний прийом допомагає запустити фантазію дитини і служить основою для придумування нових історій. Вам необхідно самим або разом з дітьми заздалегідь придумати і записати на окремих аркушах паперу різні незакінчені пропозиції, а потім в довільному порядку роздати їх учасникам або витягнути з стопки не дивлячись і попросити продовжити, записавши внизу якомога більше відповідей, що приходять в голову. Незакінчені речення можуть бути довільними або відноситися до заданої теми, якщо ви хочете скористатися цією вправою на шкільних уроках. Одержаний список відповідей, асоціацій, слів або метафор надалі корисно надрукувати на окремих аркушах без використання первинної пропозиції і звертатися до них, як підказкам для створення нових казкових історій, якщо натхнення не відразу приходить, або навіть спробувати написати вірш. Так само корисно обговорити з дітьми їхні відповіді на незакінчені речення: важко або легко їм було писати?; що викликало, можливо, напругу чи дискомфорт?; які почуття вони відчували в процесі ?; які образи представляли?

Ось кілька прикладів незакінчених речень:

- Якби у мене була чарівна паличка, то я б ...
- Найчастіше я злюся / сумую / радію / лякаюся / ображаюся, коли ...
- Моя найулюбленіша їжа ...
- Якби я знову став маленьким, то ...
- Найбільше у світі мені подобається ...
- Я ненавиджу, коли ...
- У школі я ...
- Якби я одного разу потрапив до школи чарівників, то ...

- Якби я перетворився на птаха і вмів літати ...
- Коли йде дощ, я ...
- Моя сім'я...

Нижче пропонуються творчі ігри, вправи та завдання Storytelling.

«Загадки»

Запропонуйте дітям обрати по одному казковому персонажу / Subject / явищу природи / кольору / тварині / рослині / дії / почуттю і так далі, але не називати це слово вголос (можна записати на папірці, щоб не забути самому і заховати її в кишеню), а потім описати іншим учасникам те, що ти загадав, таким чином, щоб випадково не назвати сам предмет. Інші діти мають уважно вислухати розповідь і спробувати розгадати загадку. Можна використовувати таймер або пісочний годинник, щоб грати на час, а так само ввести жетони, наприклад, красиві гудзики або камінчики, щоб обрати того, хто більше всіх розгадає загадок, або напише найважчу / захоплюючу / смішну загадку. Ця гра розвиває не лише уяву і мову, а й пам'ять, увагу, асоціативне мислення.

«Зроби колаж і розкажи»

Для цієї гри вам знадобляться: різні ілюстровані журнали, які вам не шкода використати в справі, клей, ножиці, а так само щільні аркуші картону або ватману. Учасники отримують завдання знайти картинки в журналі, що їм найбільш сподобалися, вирізати їх і наклеїти на більш щільну основу так, щоб у кожного вийшло від 10 до 15 карток. Розмір довільний і ви можете його вибрати заздалегідь самі. З ілюстрацій можна на свій розсуд робити колажі на картках, або просто довільно наклеювати фрагменти картинок з журналу, що сподобалися дитині. Останній спосіб підходить для дітей молодшого віку. Після підготовки картки перемішуються і кладуться картинками вниз. Учасники гри по черзі відкривають по одній картці, придумуючи і розповідаючи свою частину спільної історії, продовжуючи з того моменту, де зупинився попередній гравець. Історія повинна мати початок, зав'язку і кінець. 50 Дорослий може в цей час записувати таке оповідання, а потім прочитати всім, яка історія вийшла.

«Чарівний мішечок»

Буде здорово, якщо разом із дітьми ви зшиєте симпатичний мішечок, або ж візьмете вже готовий, і складіть різні дрібні предмети і іграшки: камінчики, скляні кульки, пір'ячко, шишки, фігурки з кіндер-сюрпризу, монетки, пластмасових солдатиків або ж тварин і так далі. Потім кожен з гравців може дістати, не дивлячись, один або кілька будьяких предметів, щоб на їх основі скласти свою власну історію або ж 51 групову. У першому випадку гравці можуть записати для початку придумані історії на папері, а потім зачитати їх один одному. Такий мішечок зручно брати з собою в поїздки, щоб відвернути дитини. Педагоги можуть відповідно до теми уроку підібрати іграшки або предмети, що відносяться до певної категорії, наприклад, до теми «осінь», або «новий рік», або «море».

2.2 Організація та проведення педагогічного експерименту

Цей розділ присвячений експериментальній частині дослідження. З метою практичного обґрунтування розробленої нами методики навчання монологічного мовлення учнів початкової школи за допомогою технології Storytelling, було проведено педагогічний експеримент.

Термін «педагогічний експеримент» походить від латинського слова «experimentum», що означає «проба, дослід». Педагогічний експеримент – це науково обґрунтована система організації педагогічного процесу, яка скерована на відкриття нового педагогічного знання, перевірку та обґрунтування наперед розроблених наукових припущень, гіпотез. Якщо припущення підтверджується в педагогічній практиці, науковець робить у відповідності до результатів теоретичні узагальнення, висновки.

Педагогічний експеримент складався з наступних етапів:

- 1) підготовчого;
- 2) дослідницького;
- 3) аналізу та узагальнення результатів. У свою чергу до дослідницького етапу увійшли констатувальний та формувальний експерименти.

Експеримент може бути послідовним або паралельним. При послідовному експерименті доказ гіпотези здійснюється шляхом порівняння ефективності навчання до введення в нього нового фактору та ефективності навчання після введення такого фактору в тій же самій експериментальній групі. Паралельний експеримент передбачає наявність двох експериментальних груп: контрольної та експериментальної. В контрольній групі навчання проводиться без введення будь-яких нових факторів, а в експериментальній – умови навчання змінюються. Потім ці знання в цих групах порівнюють.

В нашому дослідженні було застосовано послідовний експеримент: один клас на констатувальному етапі дослідження був контрольним, а після впровадження розробленого комплексу вправ на основі технології Storytelling при здійсненні контрольного зрізу знань став експериментальним.

Розпочнемо з опису підготовчого етапу.

Метою експерименту була перевірка ефективності розробленої методики навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі технології Storytelling. Завдання експерименту були представлені такими положеннями:

- перевірити чи забезпечує розроблена на основі технології сторітелінгу методика навчання достатній рівень сформованості вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи;

- провести апробацію розробленої у дослідженні моделі навчання монологічного мовлення молодших школярів на основі технології Storytelling;

- перевірити ефективність створеного комплексу вправ.

Спираючись на завдання дослідження, ми висунули гіпотезу експерименту: застосування методики, розробленої на основі технології Storytelling сприятиме збільшенню словникового запасу, впливатиме на точність та частоту мови та ефективному формуванню вмінь монологічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку.

Педагогічний експеримент проводився на базі Чернігівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №19 в 3 класі під час проходження переддипломної виробничо-педагогічної практики. В дослідженні брали участь 14 дітей восьми-дев'яти річного віку. Для формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів ми застосовували прийоми технології Storytelling.

Мета констатувального етапу експерименту: виявлення рівня сформованості умінь монологічного мовлення у молодших школярів. За критерії оцінювання рівня сформованості цього виду мовлення було обрано: мовну правильність, вибір історії та вдало підібраний герой, логічність, переломний момент історії, деталі та емоції, завершеність, різноманітність зразків мовлення та візуальне оформлення.

Для об'єктивного визначення рівня сформованості умінь усного монологічного мовлення в учнів третього класу, за раніше визначеними критеріями, результати зрізу було виражено через коефіцієнт навченості за В.П. Беспалько: $K=a/n$, де a – кількість реально отриманих балів, n – максимальна кількість балів, яку могли б отримати діти при зразковому виконанні завдань. Якщо значення K менше 0,6 – це відповідає незадовільному рівню сформованості зв'язного мовлення; якщо K знаходиться у діапазоні від 0,6 до 0,7 – задовільний рівень; якщо K у від 0,7 до 0,8 – добрий рівень; якщо K від 0,8 до 1,0 – відмінний рівень сформованості зв'язного мовлення у дітей. Рівень сформованості є достатнім, коли K більше 0,8.

Для зрізу знань було запропоновано чотири завдання. *Перше* завдання направлене на вміння зрозуміти тему та створити задум висловлювання. Метою *другого* завдання було встановлення рівня сформованості вміння збирати матеріал для висловлювання. Необхідно вміти відібрати головне для розкриття теми. *Третє* завдання було вміння донести переломний момент історії. Метою *четвертого* завдання було встановлення рівня сформованості вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. За кожне вірно виконане завдання

максимальна оцінка 3 бали, тобто за всі завдання максимальна оцінка, яку можна отримати, становить 12 балів. Тестові вправи представлені у **Додатку В**.

За результатами завдання були отримані наступні дані: 50% учнів мають незадовільний рівень розвитку зв'язного мовлення, задовільний рівень мають 26% учнів, а 24% учнів мають добрий рівень розвитку усного зв'язного мовлення. Результати передекспериментального зрізу наведені у Додатку В та таблиці (Таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на констатувальному етапі експерименту

Рівень розвитку зв'язного мовлення	Рівень %
незадовільний	50
задовільний	26
добрий	24
відмінний	0

Для наочності зобразимо результати зрізу знань у вигляді діаграми (Рис.2.4.).

Відповідно, отримані дані свідчать про те, що рівень сформованості умінь монологічного мовлення в учнів третього класу знаходяться на незадовільному та задовільному рівнях. Тому доцільним і необхідним буде проведення уроків зв'язного мовлення з використанням комплексу вправ, розробленого із застосуванням прийомів технології Storytelling.

Виходячи з результатів отриманих після проведення зрізу знань на констатувальному етапі експерименту, ми перейшли до перевірки висунутої нами гіпотези про ефективність застосування прийомів технології Storytelling під час формування вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи. З цією метою нами було проведено експериментальне навчання в третьому класі.

Мета формувального етапу експерименту полягала у розвитку вмінь усного монологічного мовлення учнів третього класу початкової школи на уроках української мови за допомогою прийомів технології Storytelling.

Завдання формувального етапу:

- розробити систему вправ, направлених на розвиток усного зв'язного мовлення;

- реалізувати цю систему вправ у практичній діяльності.

Для цього ми розробили комплекс вправ на основі технології критичного мислення за темою «Осінь», який представлений в Додатку Г.

Метою першої групи вправ є формування вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання.

Метою другої групи вправ є формування вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом.

Третя група вправ розроблена для формування у молодших школярів вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

В ході виконання запропонованого комплексу вправ увага учнів була направлена на повноту явищ, що описуються, логічність змісту, змістовний зв'язок між реченнями.

Розроблений комплекс вправ показує, що зв'язне мовлення учнів стало більш логічним, послідовним та аргументованим. Вміння складати речення і з'єднувати їх між собою за змістом сприяло оволодінню можливостями зв'язного висловлювання. Також було сформовано вміння розуміти матеріал, що пропонується, тему, складати різні типи речень та уміння підбирати виразні засоби.

Мета контрольного етапу експерименту: виявлення ефективності запропонованої системи вправ у формуванні умінь усного монологічного мовлення на уроках рідної мови.

Завдання:

- повторно дослідити рівень розвитку усного зв'язного мовлення молодших школярів;

- порівняти отримані результати констатувального та контрольного етапів.

Після експериментального навчання під час формувального етапу дослідження нами було повторно проведено зріз знань. Учням було запропоновано виконати тестові вправи аналогічні завданням з констатувального етапу дослідження. Оцінювання результатів відбувалося за тими ж критеріями, що і на перед експериментальному зрізі. Результати тестування з контрольного етапу дослідження наведено в Додатку Д та таблиці (Таблиця 2.3.), а для полегшення сприйняття – у вигляді діаграми (Рис. 2.5.).

Таблиця 2.3.

Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на контрольному етапі експерименту

Рівень розвитку зв'язного мовлення	Рівень %
Незадовільний	25,5
Задовільний	20,7
Добрий	29,6
Відмінний	24,2

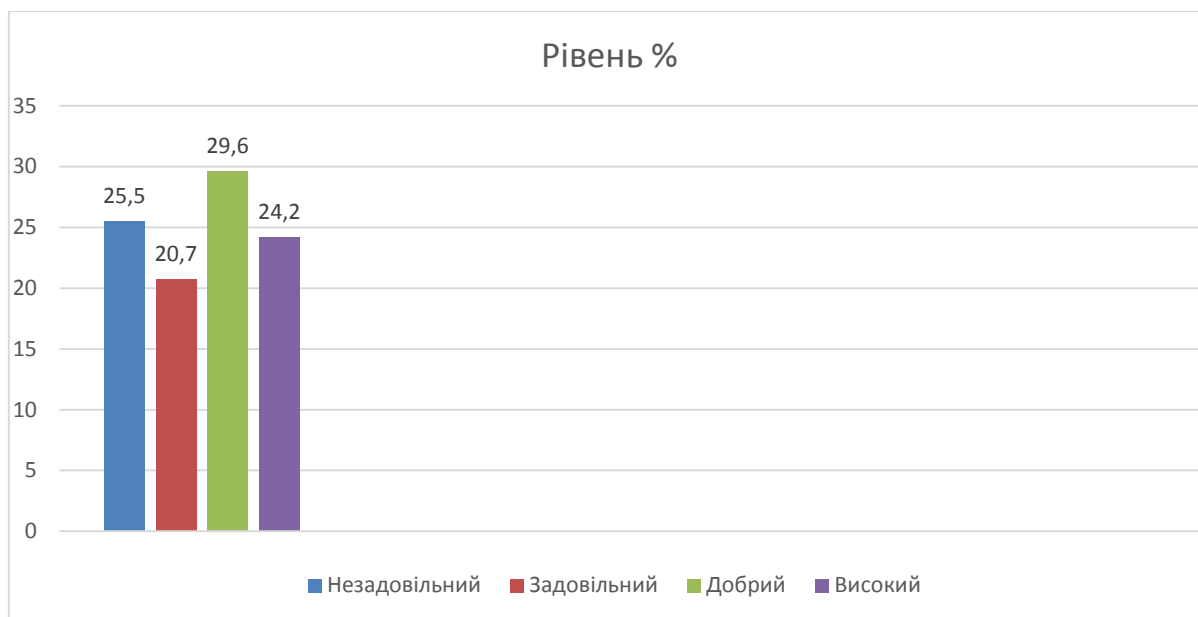

Рис. 2.5. Рівень розвитку зв'язного мовлення учнів на контрольному етапі експерименту.

Загальні результати зрізу знань з розвитку зв'язного мовлення на констатувальному і контрольному етапах представимо у вигляді таблиці (Таблиця 2.4.) та у вигляді діаграми (Рис. 2.6.).

Таблиця 2.4.

Порівняння результатів зрізу знань на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Рівень розвитку зв'язного мовлення	Констатувальний етап, %	Контрольний етап, %
Незадовільний	50	50
Задовільний	28,57	26
Добрий	21,43	24
Відмінний	0	0

Відповідно, зробивши аналіз отриманих результатів можна зробити наступні висновки: проведення уроків української мови з використанням прийомів технології Storytelling підвищує рівень сформованості вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи. На уроках рідної мови є

можливість ефективно організувати навчання з розвитку та формування вмінь усного монологічного мовлення.

Таким чином, впровадження комплексу вправ із застосуванням прийомів технології Storytelling, направлено на формування вмінь усного зв'язного мовлення у початкових класах, позитивно впливає на процес навчання та підвищує його ефективність. Аналіз результатів показав, що дітям легше висловлювати свої думки.

В цьому розділі було досліджено рівень сформованості вмінь усного монологічного мовлення в учнів третього класу, розроблена система вправ із застосуванням прийомів технології Storytelling, направлених на розвиток зв'язного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови, а також описано аналіз дослідно-експериментальної роботи.

В констатувальному етапі експерименту брали участь 14 учнів третього класу. Використовуючи коефіцієнт навченості за В.П. Беспалько, було визначено рівень сформованості зв'язного мовлення у дітей. Опрацювання та інтерпретація результатів дозволяє зробити висновки про те, що у класі переважає кількість дітей з низьким рівнем розвитку зв'язного мовлення. Формувальний етап роботи передбачав розроблення і реалізацію комплексу вправ, направлених на формування умінь зв'язного мовлення. На контрольному етапі було знов проведено діагностику рівня розвитку усного монологічного мовлення. Після аналізу отриманих даних, спостерігається значні зміни, рівень розвитку зв'язного мовлення підвищився.

Таким чином, можна зробити висновок, що запропонована методика, спрямована на розвиток усного зв'язного мовлення на уроках української мови, підвищує ефективність освітнього процесу у формуванні вмінь усного монологічного мовлення у дітей початкових класів. Ці вправи розвивають та удосконалюють мовленнєву діяльність учнів, збагачують словниковий запас, формують уміння підбирати правильні мовні засоби.

2.3 Методичні рекомендації щодо навчання монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling

Результати дослідження проблеми навчання монологічного мовлення молодших школярів на уроках української мови за допомогою технології Storytelling дозволили сформулювати такі методичні рекомендації щодо його організації та проведення:

1. Навчання монологічного мовлення дітей на основі технології Storytelling рекомендується здійснювати під час уроків української мови та на уроках зв'язного мовлення. При цьому виділяють такі етапи уроку:

- I етап – Орієнтовно-підготовчий. Цей етап співвідноситься з початком уроку, коли формуватимуться вміння зрозуміти предмет/тему; вміння створити задум висловлювання.
- II етап – Діяльнісний. На цьому етапі формуються вміння підбирати та використовувати мовні засоби для власного висловлювання; вміння логічної побудови монологу у відповідності із задумом.
- III етап – Підсумковий. На цьому етапі будуть сформовані вміння робити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання (підбиття підсумків, аналіз помилок).

2. Перед проведенням навчання учням слід пояснити правила застосування прийомів технології Storytelling. Вчителі мають знати сутність роботи з розвитку монологічного мовлення молодших школярів на основі вказаних прийомів. Нижче наводиться їх стислий опис.

Для розвитку вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання рекомендовано використовувати прийом «Ромашка Блума». «Ромашка» складається з шести пелюсток, на кожній з яких записуються запитання різного рівня: прості запитання, уточнюючі запитання на розуміння, практичні запитання на встановлення взаємозв'язків між теорією

і практикою, синтезуючі запитання на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, оцінні запитання, творчі запитання.

Приєм «Кластер» – це графічна форма подачі інформації, коли відбувається виділення основних смислових одиниць, які зображуються у вигляді схеми і позначаються всі зв'язки між ними. Завдання прийому є систематизація матеріалу, встановлення причинно-наслідкових зав'язків між основними змістовними категоріями теми. Робота може здійснюватися індивідуально, в групах, учнем біля дошки, по всій темі, або по окремих її блоках. Метою прийому є навчання графічній організації матеріалу, що дозволяє візуалізувати думки, які виникають щодо певної теми, у процесі читання тексту, пошуку взаємозв'язків між окремими поняттями, спільного дослідження інформаційного поля теми. Цей прийом навчання може застосовувати на будь-якому етапі уроку.

«Кубики Історій» – як ігровий метод розвитку монологічного мовлення дітей. Монологічне мовлення у старших дошкільників викликає великі труднощі. Непідготовленій дитині важко запам'ятати навіть невеличкий текст. За допомогою кубиків storytelling буде не зовсім класичним. Історія розвивається не під час розповіді, а в грі з кубиком — відповідно до того, яке зображення на стороні кубика випадає. Кубики Історій - це унікальна настільна гра-посібник технології «storytelling», яка розвиває фантазію і мову.

Комікси-сюжетні картинки. Вони можуть бути пронумеровані. Кожен з учасників гри, витягує свою картинку, розглядає її і в підсумку діти по черзі розповідають свою частину історії, приєднавши її до попередньої. Картинки можуть бути і не пронумеровані, тоді діти самі навчаються встановлюють правильну послідовність сюжету, що сприяє формуванню причинно-наслідкових зв'язків і розвитку логічного мислення.

Використання карток Проппа при складанні цікавих історій та казок. Використання карток Проппа активізує зв'язне мовлення, збагачує словник, стимулює розвиток психічних процесів, розвиває творчу уяву, сприйняття, фантазію, підвищує інтерес у дітей до пошукової активності. Представлені в

казках функції є узагальненими діями, поняттями – це дозволяє дітям абстрагуватися від конкретного вчинку, героя, ситуації, а отже, інтенсивніше буде розвиватися у дітей логічне мислення. За допомогою карток дитина легко засвоює зміст казки, що полегшує її переказ, а в подальшому сприятиме створенню власної казки.

«Кроссенс» - візуалізація сюжету. Це головоломка, інтелектуальна гра, завдання, яке призначене для мотивації до навчальної, пізнавальної, творчої діяльності.

Приєм «Крісло автора». Будь-який учень виступає в ролі автора та веде розповідь відповідно до обраної теми. Тема повинна бути добре знайомою та цікавою учням. Це може бути розповідь про домашніх тварин.

«Метод Прес». Приєм допомагає виробити, сформулювати та аргументувати думку. Висловлення думки учні починають з фрази «Я вважаю, що...». Щоб пояснити свою точку зору та аргументувати її учні застосовують фразу «Тому, що...». Далі учні наводять приклади, факти та додаткові аргументи на користь своєї позиції «Наприклад, ...». Узагальнення думки та підбиття підсумків учні розпочинають зі слів «Отже...», «Таким чином...». «Метод Прес» допомагає у формуванні вміння логічно та послідовно викладати думки, використовуючи при цьому мовленнєві зразки.

3. На орієнтовно-підготовчому етапі, тобто на початку заняття необхідно актуалізувати знання. Також слід провести роботу над збагаченням словникового запасу, граматичною правильністю мовлення, тобто відбувається робота з формування вміння відповідати на запитання, вміння будувати прості речення та поєднувати їх у понадфразову єдність. Орієнтовно-підготовчий етап можемо назвати етапом перед побудовою монологічного висловлювання. Під час цієї частини уроку виконуються вправи І групи умовно-комунікативні рецептивно-продуктивні з використанням прийомів «Сенкан», «Кластер», «Ромашка Блума».

4. Наступним етапом уроку є етап діяльнісний, під час якого рекомендовано проводити роботу направлену на формування в учнів уміння підбирати та використовувати мовні засоби для власного висловлювання; вміння логічної побудови монологу у відповідності із задумом. Це практичний етап, на якому потрібно формувати та закріплювати вміння молодших школярів створювати монологи різних функціональних типів (опис, повідомлення, міркування) з опорою на картинку або серію картинок, слова, заданим початком або кінцівкою, редагувати текст з точки зору його змісту, граматики і лексики, відновлювати деформований текст. На цьому етапі доцільно використовувати умовно-комунікативні, комунікативні продуктивні вправи, розроблені для другого етапу уроку, використовуючи прийоми «Крісло автора», «Метод Прес», «Незакінчені речення», «Порушена послідовність».

5. Третій етап уроку є підсумковим. На цьому етапі у молодших школярів формуються вміння робити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. На підсумковому етапі учням доцільно провести оцінку успішності та якості виконаних завдань, проаналізувати виконані дії, а вчителю зробити висновки щодо ефективності обраних засобів та прийомів навчання, підбити підсумки уроку. На підсумковому етапі доцільно використовувати комунікативні продуктивні вправи, розроблені для другого етапу уроку, застосовуючи прийоми «Мікрофон», «Займи позицію».

6. Сформульовані методичні рекомендації щодо навчання учнів початкової школи монологічного мовлення на основі технології Storytelling відображають організаційні процедури, пов'язані з реалізацією навчального процесу у зазначених умовах. Запропоновані рекомендації дають змогу вчителю забезпечити ефективну організацію та проведення навчання монологічного мовлення на основі технології Storytelling у межах навчального процесу в закладах загальної середньої освіти.

Висновки до розділу 2

Підбиваючи підсумки викладеного у другому розділі нашої роботи, сформулюємо положення методики формування монологічного мовлення учнів початкової школи на основі технології Storytelling та опишемо результати її експериментальної перевірки.

1. Створення підсистеми вправ було здійснено відповідно до таких етапів: класифікація вправ; добір прийомів, на основі яких побудовані вправи; розробка вправ; формування структури вправ. Основним критерієм для класифікації вправ взято об'єкт навчання – вміння монологічного мовлення, які формуються під час уроку за технологією Storytelling. Відповідно до зазначеного класифікаційного критерію увійшло три групи вправ: I група вправ – вправи на формування вміння зрозуміти предмет/тему та створити задум висловлювання; II група вправ – вправи на формування вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом; III групи вправ – вправи для формування вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. Вправи I групи ми відносимо до умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправ. Для виконання вправ I групи в якості опори можна використовувати малюнки. Реалізувати ці вправи можна за допомогою питань. Метою вправ II групи – сформувані у молодших школярів уміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом. Цю групу вправ ми віднесли до умовно-комунікативних та комунікативних продуктивних. Для виконання вправ II групи в якості опори можна використовувати слова-опори, зразки початку фрази. Вправи III групи допомагають сформувані вміння зробити висновок та оціночне судження

щодо власного монологічного висловлювання. Цю групу вправ ми віднесли до комунікативних продуктивних. Для ефективного навчання молодших школярів монологічного мовлення можна використовувати такі прийоми технології Storytelling: «Крісло автора», «Мікрофон», «Метод Прес», «Дискусія», «Кластер», «Істинні та хибні висловлювання». Вважаємо за необхідне підкреслити, що різноманітні вправи для навчання учнів початкової школи усному зв'язному мовленню можуть розроблятися на підставі визначеної нами відповідності прийомів технології Storytelling певним вмінням монологічного мовлення.

2. В ході дослідження було проведено педагогічний експеримент, який складався з трьох етапів: підготовчого, долідницького, етапу аналізу та узагальнення результатів. За результатами констатувального експерименту нами були зроблені висновки, що рівень сформованості вмінь монологічного мовлення в учнів третього класу досить низький. Для підвищення якості зв'язного мовлення учнів експериментального класу ми розробили та реалізували комплекс вправ, упорядкований відповідно до розробленої моделі навчання. Зріз знань, проведений на контрольному етапі експерименту, показав, що рівень розвитку зв'язного мовлення підвищився. Це дає нам можливість зробити висновки, що впровадження методики із застосуванням прийомів технології Storytelling, направленої на формування вмінь монологічного мовлення у початкових класах, позитивно впливає на процес навчання та підвищує його ефективність. Вправи створеного комплексу розвивають та удосконалюють мовленнєву діяльність учнів, збагачують словниковий запас, формують уміння підбирати правильні мовні засоби.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Сучасна шкільна лінгводидактика велику увагу приділяє проблемі розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Однак аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних учених показав, що проблема навчання монологічного мовлення учнів початкових класів за допомогою Storytelling мислення потребує теоретичної та практичної розробки. Наше дослідження дало змогу вирішити цю проблему і зробити висновки.

1. Теоретичні передумови формування вмінь монологічного мовлення на основі технології Storytelling є основою для вирішення проблеми, якій присвячена наше дослідження. Необхідні передумови для ефективного навчання визначаються наведеними нижче положеннями.

1.1. Після проведення уроків із застосуванням технології Storytelling завжди з'являються нові ідеї. Це є доказом того, що ця технологія не тільки педагогічна технологія з визначеними правилами, принципами та набором прийомів, а й динамічний, розвивальний підхід до навчання, який доцільно і необхідно використовувати на уроках в Новій українській школі.

1.2. Застосування технології Storytelling на уроках рідної мови у початкових класах допомагає реалізувати методичні принципи такі як: принцип комунікативної спрямованості навчання, принцип забезпечення активної мовленнєвої практики, принцип збагачення мотивації мовленнєвої діяльності, принцип взаємозв'язку мислення, мови і мовлення. Адже, суть технології Storytelling і полягає у застосуванні саме таких прийомів навчання, які забезпечують активну діяльність учнів на уроках, створюють мовленнєве середовище, де діти з радістю висловлюють свої думки.

Нами була розроблена власна номенклатура вмінь монологічного мовлення: вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум

висловлювання; вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно побудувати монолог у відповідності із задумом; вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. Вважаємо за доцільне розділити ці вміння за етапами уроку на основі технології Storytelling таким чином: на етапі виклику – формуються вміння зрозуміти предмет/тему та створювати задум висловлювання; на етапі осмислення – формуються вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом; на етапі рефлексії – вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання.

2. Розроблена та експериментально перевірена нами методика дозволяє практично вирішити проблему формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою технології Storytelling.

2.1. Створені вправи є однією з частин запропонованої методики і включає три групи вправ: I група вправ – вправи на формування вміння зрозуміти предмет/тему та створити задум висловлювання; II група вправ – вправи на формування вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом; III групи вправ – вправи для формування вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання. Вправи I групи ми віднесли до умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправ. II групу вправ ми віднесли до умовно-комунікативних та комунікативних продуктивних. III групу вправ ми віднесли до комунікативних продуктивних.

2.2 Ефективність розробленої нами методики формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів на основі технології Storytelling встановлено під час педагогічного експерименту. Зріз знань, проведений на контрольному етапі експерименту, показав, що рівень розвитку зв'язного мовлення підвищився. Це дає нам можливість зробити висновки, що впровадження методики із застосуванням прийомів технології Storytelling, направленої на формування вмінь монологічного мовлення у початкових класах, позитивно впливає на процес навчання та підвищує його

ефективність. Вправи створеного комплексу розвивають та удосконалюють мовленнєву діяльність учнів, збагачують словниковий запас, формують уміння підбирати правильні мовні засоби. Отже, гіпотеза, висунута нами на початку дослідження, підтвердилася – процес формування умінь усного монологічного мовлення учнів 3 класу став ефективнішим за рахунок застосування в навчальному процесі розробленої методики навчання монологічного мовлення на основі прийомів технології Storytelling.

Застосування технології Storytelling на уроках в початкових класах забезпечує реалізацію принципів навчання української мови та створює сприятливі методичні та лінгвістичні передумови для формування умінь усного монологічного мовлення у молодших школярів. Під час навчання на уроках української мови молодші школярі оволодівають усіма формами мовлення, однією з яких є монологічне мовлення. Вивчають мовні одиниці, оволодівають поняттям «текст», навчаються складати описи, розповіді та висловлювати власні міркування. Формуються вміння монологічного мовлення. З перших уроків української мови діти в доступній для них формі засвоюють основну функцію мовлення – комунікативну. Розвиваючи мовлення у дітей, розвивається і мислення.

2.3 Сформульовані методичні рекомендації щодо навчання учнів початкової школи монологічного мовлення на основі технології Storytelling відображають організаційні процедури, пов'язані з реалізацією навчального процесу у зазначених умовах. Запропоновані рекомендації дають змогу вчителю забезпечити ефективну організацію та проведення навчання монологічного мовлення на основі технології Storytelling у межах навчального процесу в закладах загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Ф. С. Бацевич. Київ: Академія, 2004. 342 с. (Альма-матер).
2. Белкіна-Ковальчук О.В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання: дис. канд. педагог.: 2009. теорія навчання (Текст)/ О.В. Белкіна-Ковальчук. Луцьк: Волинський Державний університет імені Лесі Українки, 2006. 215с.
3. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7. С. 130–135.
4. http://schors-school1.edukit.cn.ua/socialjno-psihologichna_sluzhba/psihologiya_shkolyara/psihologichni_osoblivosti_ditej_molodshogo_shkiljnogo_viku/
5. Буховська О. Сучасні методи викладання: сторітеллінг як неформальний метод навчання. *Математика в рідній школі*. 2018. № 3. С. 43–48.
6. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Методичний посібник. За редакцією М.С. Вашуленко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 400с.
7. Armstrong D. Managing by Storying Around: A New Method of Leadership New York : Doubleday Currency, 1992. 272 p.
8. Вашуленко М.С.. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
9. Выготский Л. С. Мышление и речь. Психика, сознание,

бессознательное. (Собрание трудов.). Москва : Издательство «Лабиринт», 2001. 368 с.

10. Далецкая М. Э. Многоликий сторителлинг: современные технологии или хорошо забытое старое? Библиотека в школе. Первое сентября. 2014. № 3 (318). С. 19-23.

11. https://pidru4niki.com/86457/pedagogika/zavdannya_zmist_navchannya_monologichnogo_movlennya

12. <https://ru.osvita.ua/school/method/psychology/1727/>

13. Egan K. Teaching as Story Telling: An Alternative Approach to Teaching and Curriculum in the Elementary School. Chicago : University of Chicago Press, 1986.122 p.

http://kumlk.kpi.ua/sites/default/files/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

14. Етапи навчання аудіювання та їх завдання: (studfile.net)

15. Завдання та зміст навчання монологічного мовлення - Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільниці - Навчальні матеріали онлайн (pidru4niki.com)

16. Зуева М.В. Типи уроків української мови, їх структура та методика проведення. URL: <https://vseosvita.ua/library/tema-tipi-urokiv-ukrainskoi-movi-ih-struktura-ta-metodika-provedenna-306070.html> (дата звернення: 20.10.2021).

17. Калюжка Н., Самойленко Н. Сторителлінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 92–98.

18. Красоткіна Н. Яким має бути урок української мови. Початкова школа. 2020. № 7. С. 55-56.

19. Крупа О. Математичний сторителлінг. Чому урок має бути цікавим.

- 20.** Крупеник Ю.В. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів.
URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-zvaznogo-movlenna-molodsih-skolariv-336359.html>. (дата звернення: 15.10.2021).
- 21.** <https://www.stud24.ru/pedagogy/osoblivost-monologchnogo-movlennya/332861-1002039-page1.html>
- 22.** URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/download/167261/166816>
- 23.** Леонтьев А. А. Основы теории речевой деятельности. Москва, 1974. 368 с.
- 24.** Маковецька-Гудзь Ю. А. Storytelling в педагогічній практиці: розвиток комунікативного потенціалу. URL:
Математика. 2018. № 14, липень. С. 4–9.
- 25.** Машина З. Формування комунікативної компетентності учнів. Початкова школа. 2017. № 9. С. 15-17.
- 26.** Машина З. Формування комунікативної компетентності учнів. Початкова школа. 2017. № 9. С. 15-1
- 27.** Мироненко О.В., Чкан Л.О. Сторітелінг як лінгводидактична інновація // Science and education: problems, prospects and innovations Materials of the 6th International scientific and practical conference (March 3-5, 2021) CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021. P.416-418
- 28.** Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 28.01.2021).
- 29.** Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 28.01.2021).
- 30.** Особливості навчання усного монологічного мовлення учнів початкових класів. URL: <https://primary-school->

263.webnode.com.ua/news/osoblivosti-navchannya-usnogo-monologichnogo-movlennya-uchniv-pochatkovikh-klasiv/ (дата звернення: 17.09.2021).

31. Педагогічний експеримент. URL:
<http://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/1491/%D0%A04.15.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

32. Портал вчителів початкових класів «Урок». Метод кластер в освітньому процесі. Що це таке і як його використовувати? URL:
http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/prijomi_roboti/metod_klastera_v_osvitnomu_procesi_shho_ce_take_i_jak_jogo_vikoristovuvati/313-1-0-4593. (дата звернення: 03.03.2021).

33. Постанова Кабінету міністрів Про затвердження Державного стандарту початкової освіти № 87 від 21 лютого 2018 року. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 28.02.2021).

34. Постанова Кабінету міністрів Про затвердження Державного стандарту початкової освіти № 87 від 21 лютого 2018 року. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 28.02.2021).

35. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Питер, 2002. 720 с.

36. Симоненко К. О. Застосування технології «Storytelling» у навчанні англійської мови молодших школярів. URL:
<http://www.psyh.kiev.ua>.

37. Тимощук О. Метод «Сторітелінг». Мистецтво розповідати. *Шкільний світ*. 2018. № 2, січень. С. 5–7.

38. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення: 03.09.2021).

- 39.** Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 3-4 клас. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf> (дата звернення: 03.09.2021).
- 40.** У чому полягає специфіка усного мовлення. URL: <https://ukrlit.net/article/1025.html>. (дата звернення: 15.11.2021).
- 41.** Удич З. І. Сторітеллінг (storytelling) у підготовці майбутніх учителів інклюзивних класів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. Чернігів, 2018. Вип. 151(1). С. 301–306. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151\(1\)_69](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151(1)_69).
- 42.** Яковлева Е. А. Истории на миллион. Сторителлинг в библиотеках. Библиотека в школе. 2014. № 5/6 (320-321). С. 12-16.
- 43.** Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник. Київ : Академія, 2011. 304 с.

АНОТАЦІЯ

Чебикіна І.Г. Формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 013 «Початкова освіта» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2022 рік.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню сучасної освітньої технології у навчанні монологічного мовлення, а саме технології Storytelling. Вона створює необхідні передумови для більш ефективного навчання і засвоєння знань, набуття навичок та вмінь молодшими школярами, результатом чого є покращення навчального процесу. У першому розділі розглянуто теоретичні основи формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling. У другому розділі сформульовано положення методики навчання монологічного мовлення молодших школярів за допомогою Storytelling. Створено вправи з їх поділом на три групи у відповідності до вмінь, які формуються під час уроку за технологією Storytelling; розроблено модель навчання.

У даній роботі викладені дослідження основних процесів, описано результати педагогічного експерименту, який підтвердив ефективність впровадження методики із застосуванням технології Storytelling, направленої на формування вмінь монологічного мовлення у початкових класах; сформульовано методичні рекомендації щодо формування вмінь монологічного мовлення молодших школярів.

Ключові слова: компетентність у монологічному мовленні, вміння монологічного мовлення, технологія Storytelling, методика навчання монологічного мовлення, учні початкових класів, педагогічний експеримент.

ABSTRACT

Chebykina I.H. Formation of Monologue Speech Skills of Primary School Children by Means of Storytelling. Qualification Work for Obtaining Master's Degree in Specialty 013 "Primary Education" of the T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium", 2022.

The qualification work is devoted to the study of modern educational technology for teaching monologue speech, namely Storytelling technology. It creates the necessary prerequisites for more effective learning and acquiring knowledge, skills and abilities by third-grade students, which results in the improvement of the educational process. In the first chapter the theoretical foundations of the formation of monologue speech skills of primary school children with the help of Storytelling are considered. In the second chapter the provisions of the methodology of teaching monologue speech of primary school children with the help of Storytelling are formulated. The exercises with their division into three groups in accordance with the skills that are formed during the lesson using Storytelling technology are created; a training model is developed.

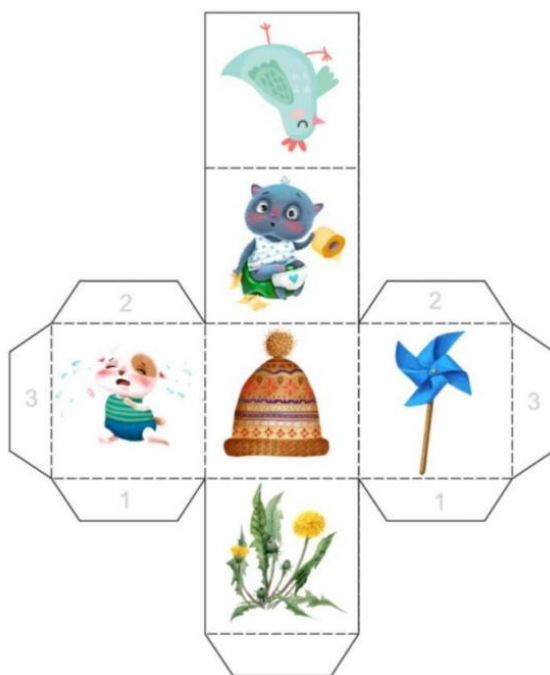
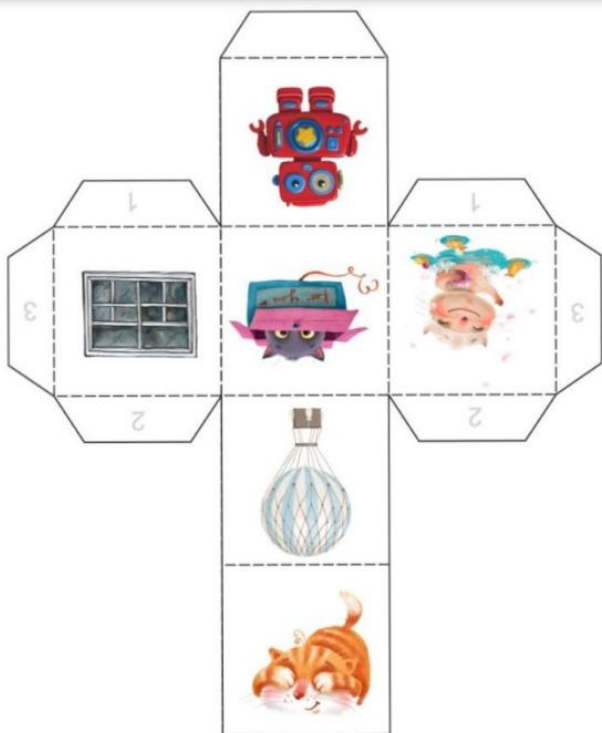
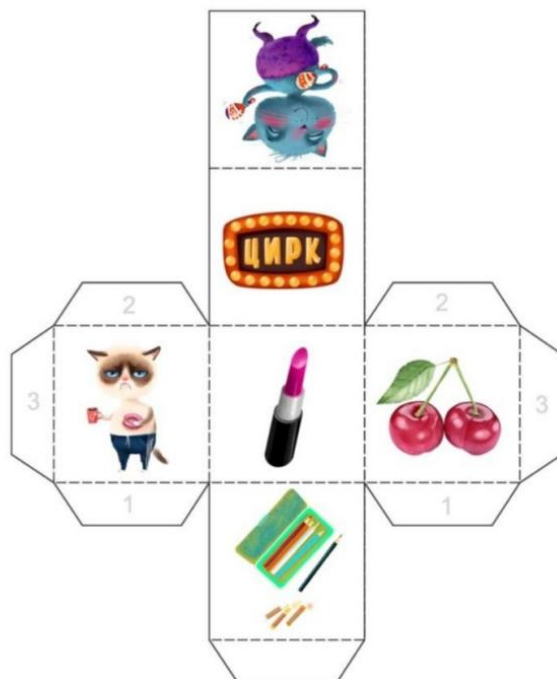
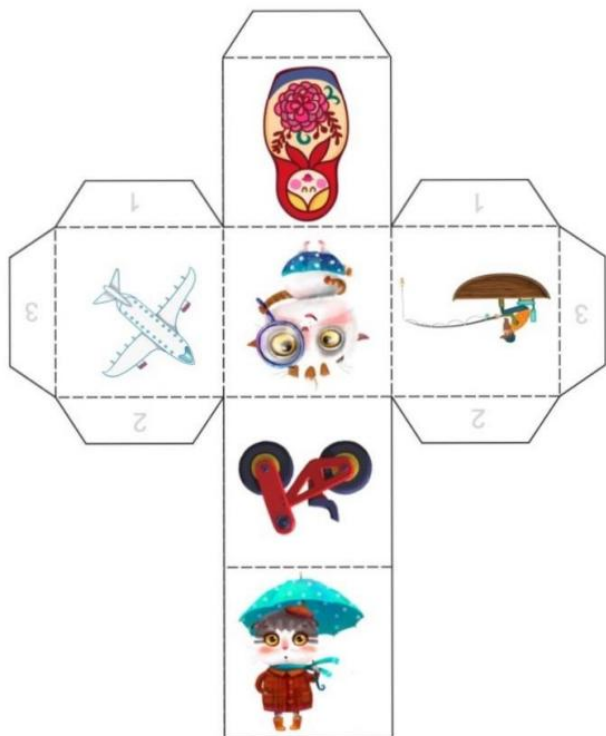
In this work, the research of the main processes is outlined, the results of a pedagogical experiment, which confirmed the effectiveness of the implementation of the methodology using Storytelling technology, aimed at the formation of monologue speech skills in primary grades are described; methodological recommendations for the formation of monologue speech skills of primary school children are formulated.

Key words: monologue speech competence, monologue speech skills, Storytelling technology, methodology of teaching monologue speech, primary school students, pedagogical experiment.

ДОДАТОК А**Дидактична гра «Story cubes»**

Для складання історій використовують картонні кубики від 6 до 10 шт., що здатні вміститися в дитячій долоні, щоб учневі було їх зручно захоплювати і кидати. На них можна намалювати спеціальними тонкими фломастерами або ж наклеїти зверху різні символи, що зображують предмети, природні явища, людей, тварин, казкових істот, емоції і взагалі все що завгодно, що прийшло на думку. Щоб за допомогою кубиків випадали найбільш цікаві комбінації, найкраще зробити для кожної категорії свій окремий кубик, наприклад, один тільки з персонажами, другий тільки з предметами, третій з подіями або місцем дії і так далі. Тоді під час кидання кубиків ви гарантовано отримаєте для майбутнього сюжету всі необхідні елементи. Як грати? Кожен учасник по черзі кидає кубики і придумує свою частину загального розповіді так, щоб фрагмент одного учасника з'єднувався з наступним, поки у історії не з'явиться початок, середина і кінець. Найбільш цікаві та вдалі історії можна записувати і потім перечитувати разом із дітьми. Мета: розвивати у дітей фантазію та вміння придумувати та складати висловлювання; сприяти творчому мисленню та впевненості у колективі; формувати граматично правильне мовлення. Обладнання: набір кубиків із різними зображеннями на сторонах. Інструкція: 1) Педагог кидає 10 кубиків і починає розповідь з будь-яких вступних слів, наприклад : «Давним давно...» або «Одного разу...» і продовжує історію з всіма сюжетами дивлячись на картинки, які випали на кубиках. 2) Або кожен гравець кидає кубик і продовжує розповідь попереднього. Можна використовувати необмежену кількість кубиків, або притримуватись правила казка за 5 ходів.

Шаблони кубиків:

ДОДАТОК Б

ПРИКЛАД СТОРІТЕЛІНГУ

Жив - був Сторітелінг. Він був невеличкого зросту, тендітної статури, і більш за все любив розповідати історії. Всі історії, які він озвучував, траплялися з ним або його друзями, з предметами, які його оточували, з тваринами і рослинами, які він бачив щодня. Інколи він розповідав історії про те, що прочитав в енциклопедіях чи словниках. А інколи його історії були подібні статтям підручників, але, звичайно, більш захоплюючі. Коли Сторітелінг розповідав історію, то виглядав вище, масивніше. Його голос заворожував слухачів, і вони ніколи не йшли, не дослухавши до кінця. Всі історії були не тільки цікавими, а й повчальними. Але те, що вони чомусь вчать, люди здогадувалися пізніше.

Так би і жив Сторітелінг далі тихо й спокійно, але раптом він став відомим. Люди почали переказувати його оповідки, користуватися його прийомами, намагалися вчити закони створення та оповідання історій. Сторітелінгу ставало сумно, бо люди почали називати Історією звичайну неемоційну та безсюжетну Розповідь, дивний Опис чи чітке Визначення; в історію не брали Інтригу й Метафору, історія деколи ставала Маніпуляцією.

І тоді Сторітеллінг вирішив написати поради про написання історій, які ми вам і пропонуємо прочитати.

Що таке сторітелінг?

Сторітелінг – технологія створення історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

Чому сторітелінг назвали сторітелінгом?

У перекладі з англійської story означає історія, а telling – розповідати. Отже, сторітеллінг – це розповідання історій.

Чому сторітелінг можна використовувати на уроках в початковій школі?

1. Діти люблять слухати історії більше, ніж доповіді, описи чи визначення, тому що вони легше сприймаються (зادіяна не лише раціональна сторона сприйняття інформації, а й образна). Отже, реалізується принцип доступності навчання.

2. Історія впливає на почуття дитини, а це підвищує рівень концентрації уваги. Тому всі уважно слухають навчальний матеріал, сприймають його, а потім з легкістю можуть відтворити. Правда теж у формі історії. Отже, реалізуються принципи міцності знань та емоційності навчання.

3. Історія динамічна. Сучасні діти з кліповим мисленням краще сприйматимуть історію, ніж текст іншого виду.

4. В історії є герой, який змінюється. Ці зміни відбуваються в процесі боротьби, наполегливої праці, виконання складних завдань тощо. Молодші школярі вчаться тому, що можна подолати труднощі. А якщо діти ще будуть «включені» в історію... вони навчаться бути наполегливими. Отже, реалізується принцип активності й самостійності.

5. Будь-яка історія для дітей розповідається із використанням малюнків, відео, презентацій. Отже, реалізується принцип наочності.

Додаток В

1. Подивіться на малюнок і скажіть, про що буде йтися в тексті. Придумайте заголовок.

2. Складіть розповідь за малюнком, користуючись опорними словами:

Збираючи ранок. по осені, Був їжачок осінній зустрів білочку. дари дорозі

(Був осінній ранок. Збираючи дари осені, їжачок по дорозі зустрів білочку.)

3. Подумай, що могло стати перепорою при зустрічі лісових мешканців. Як це могло вирішитися?

Був осінній ранок. Збираючи дари осені, їжачок по дорозі зустрів білочку. Розмовляючи про свої хвилювання щодо збору врожаю, лісові мешканці побачили попереду яскраво червоний гриб.

4. Прочитайте готовий міні монолог. Скажіть, щоб ви змінили? Поясніть, чому ваш монолог кращий.

Додаток Г

Комплекс вправ на основі технології Storytelling

Початок уроку – орієнтовно-підготовчий.

Прийшла дівчина до хати,
Узялась хазяйнувати:
Вправно скриню відімкнула,

В жовту свитку ліс вдягнула.

(Осінь)

Основна частина уроку – Діяльнісний етап

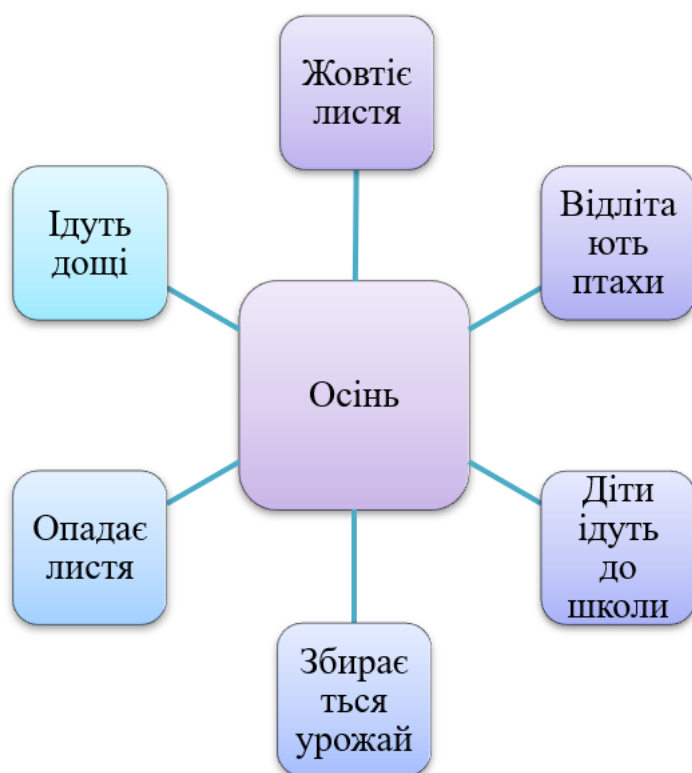
Далі представимо комплекс вправ, метою яких є формування вміння зрозуміти тему; створити задум.

Вид вправи – прийом «Кластер»

Тип вправи – комунікативний

Завдання вправи: актуалізувати та систематизувати знання, збагатити словниковий запас, розвинути мовлення, розвинути образне мислення, навчити формулювати думки логічно і зв'язно, розвиток творчих здібностей.

Прийом «Кластер». Діти, давайте складемо кластер до слова «осінь». З якими словами у вас асоціюється осінь?

Наступні вправи направлені на формування вміння підбирати та використовувати мовні засоби; вміння логічно будувати монолог у відповідності із задумом.

Вид вправи – прийом «Крісло автора»

Тип вправи – комунікативний

Завдання вправи: розвивати зв'язне мовлення, креативне, творче мислення, вільно висловлювати свої думки.

Приєм «Крісло автора». Це прийом дозволяє дітям подолати сором'язливість, надає впевненості та рішучості, учні спокійно висловлюються, уявивши себе автором.

Використовуючи опори-малюнки, опори слова, речення, складіть розповідь про осінній день.

Опорні слова: золота, холодно, птахи, дощі, жовті.

Діти сідають у імпровізоване крісло автора та діляться своїми розповідями.

Вид вправи – прийом «Метод Прес»

Тип вправи – умовно-комунікативний

Завдання вправи: навчити молодших школярів використовувати різні мовні засоби у висловленні своєї думки, аргументувати її, робити висновки, використовуючи при цьому мовленнєві зразки, навчити розгорнуто давати відповіді на запитання.

«Метод Прес». Як ви вважаєте, що буде, якщо одразу після літа настане зима? Чому кажуть «Літо дає коріння, а осінь — насіння», «Весна красна, але голодна; осінь дощова, але ситна»?

Висловлення думки починайте з фрази «Я вважаю, що...». Щоб пояснити свою точку зору та аргументувати її застосуйте фразу «Тому, що...». Далі наведіть приклади, факти та додаткові аргументи на користь своєї позиції «Наприклад, ...». Узагальнення думки та підбиття підсумків розпочніть зі слів «Отже...», «Таким чином...».

Вид вправи – прийом «Незакінчені речення»

Тип вправи – умовно-комунікативний

Завдання вправи: навчити логічно мислити, будувати речення, актуалізувати знання.

Вправа «Незакінчені речення». Діти закінчіть речення.

Літо закінчилося і настала ...(осінь).

Подув сильний ... (вітер).

На вулиці стало ... (холодно).

Листя на деревах ... (пожовтіло, стало золотим).

Іде ... (дощ).

Відлітають до теплих країв ... (птахи).

Заклучна частина уроку – Підсумковий етап. Підбиття підсумків, аналіз помилок.

Мета вправ – сформувати вміння зробити висновок та оціночне судження щодо власного монологічного висловлювання

Вид вправи – прийом «Мікрофон»

Тип вправи – комунікативний

Завдання вправи: навчити молодших школярів аналізувати свою роботу на уроках, висловлювати свою думку, аргументувати її, розвивати уяву.

Прийом «Мікрофон». Давайте добре подумаємо і відповімо на питання:

Яка була тема уроку?

Що стимулювало вашу творчість?

Що ви можете сказати про обстановку на уроці?

Які завдання ми сьогодні виконували?

Чи з усіма завданнями ми упоралися?

Що можна було б покращити?

Вид вправи – прийом «Займи позицію»

Тип вправи – умовно-комунікативний

Завдання вправи: розвивати мислення дітей, вміння продукувати власну думку, аргументовано відстоювати її, вміння висловлювати власну точку зору, розвивати зв'язне мовлення.

«Займи позицію». Виконання вправи направлене на узагальнення знань за темою уроку. Учням пропонується два або три варіанти позицій: згодні, не згодні, частково згодні (ще може бути не визначилися).

Діти, оберіть позицію стосовно питання. Варіанти питань на тему «Осінь»:

Осінь – найкраща пора року.

Осінь – неприємна пора року.

Така пора року як осінь дуже потрібна.

Осінь багата на цікаві події.

Осінь приносить багатий урожай.

Учні діляться своїми думками, аргументуючи їх та логічно доводячи.

Цю вправу можна застосовувати і під час основної частини уроку.

